

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2024

Ilona Hošková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Genderové role v rodině

Bakalářská práce

Autorka práce: Ilona Hošková

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. 4. 2024

Ilona Hošková

Bibliografický záznam

HOŠKOVÁ, Ilona. *Genderové role v rodině*. Praha, 2024. 65 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc..

Rozsah práce: 76 616 znaků včetně mezer

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje rozdělení genderových rolí v domácnostech mezi generacemi. Teoretická část definuje rodinu jako koncept a základní jednotku společnosti, genderové role jako společenské nastavení a kontextuální časové období pro generace Baby boomers, X a Y. Poslední téma řešené v teoretické části je předávání genderového nastavení s použitím teorie o sociální reprodukci. Metodologická část se zabývá představením datového souboru ISSP 2012 a otázek, které z něj k analýze byly použity. Jsou stanoveny tři výzkumné otázky a výzkumný cíl. Cílem je zjistit zastoupení forem rodin definovaných Ivo Možným, jedná se o rodiny tradiční, moderní a postmoderní. V analytické části jsou zkoumány postoje k financování, domácím pracím a péči o další členy rodiny, kdy ve většině případů generace i jednotlivé gendery spadají do moderního typu rodiny. Je rozlišována představa o rodinném nastavení a jeho reálná podoba. Nakonec je zkoumána spokojenost jednotlivých generací s rodinným životem, kde nejspokojenější generací je generace Y, u které je nejčastější moderní typ rodiny, ale u žen se jedná i o rodinu tradiční.

Abstract

The bachelor's thesis is devoted to the distribution of gender roles in households between generations. The theoretical part defines the family as a concept and the basic unit of society, gender roles as a social setting and a contextual time period for the Baby Boomers, X and Y generations. The last topic addressed in the theoretical part is the transmission of gender settings using the theory of social reproduction. The methodological part deals with the presentation of the ISSP 2012 dataset and the questions that were used in the analysis. Three research questions and a research objective are set. The goal is to find out the representativeness of the forms of families defined by Ivo Možný, these being the traditional, modern and postmodern families. In the analytical part, attitudes towards financing, housework and care for other family members are examined, when in most cases generations and individual genders fall into the modern type of family. A distinction is made between the idea of a family setting and its real form. Finally, the satisfaction of individual generations with family life is examined, where the most satisfied generation is Generation Y, where the most common type of family is modern, but for women it is also the traditional family.

Klíčová slova

rodina, gender, role matky, role otce, generace, domácí práce, péče o děti

Keywords

family, gender, mother's role, father's role, generation, housework, childcare

Title/název práce

Gender roles in family

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především panu doc. Milanu Tučkovi, prom. mat., CSc. za vedení práce a odborné rady, které mi v průběhu psaní poskytl. Dále bych také ráda poděkovala své rodině za veškerou pomoc a podporu.

Obsah

Úvod	3
1 Teoretická část	5
1.1 Gender	5
1.1.1 Genderové role	6
1.1.2 Druhá směna	6
1.2 Rodina.....	8
1.2.1 Rodinná typologie	9
1.2.2 Dělbá práce v rodině.....	10
1.2.3 Jednání.....	11
1.2.4 Genderové role v rodině	12
1.2.5 Vliv sociální politiky	13
1.2.6 Prarodiče.....	14
1.3 Generace	16
1.3.1 Generace Baby boomers.....	16
1.3.2 Generace X	16
1.3.3 Generace Y	17
1.3.4 Rodina a generace.....	18
1.4 Sociální reprodukce	19
2 Metodická část.....	20
2.1 Výzkumné otázky	20
2.2 Data a jejich složení.....	22
3 Analytická část	23
3.1 Rozdíly v rodinném nastavení	23
3.1.1 Financování	24
3.1.2 Domácí práce.....	29
3.1.3 Péče.....	34

3.2	Klasifikace rodin.....	37
3.2.1	Financování	38
3.2.2	Domácí práce.....	41
3.2.3	Péče.....	44
3.2.4	Zastoupení rodin	48
3.3	Spokojenost	50
	Závěr.....	52
	Summary.....	53
	Seznam literatury a dalších použitých zdrojů.....	54
	Příloha bakalářské práce, SZZ Sociologie.....	59
	Vybraná témata k okruhům SZZ ze Sociologie.....	59
	Seznam literatury ke SZZ ze Sociologie	59
	Příloha bakalářské práce, SZZ Metodologie	60
	Vybraná témata k okruhům SZZ z Metodologie	60
	Seznam literatury ke SZZ z Metodologie.....	60
	Příloha bakalářské práce, SZZ Studia současných společností	61
	Téma SZZ ze specializace Studia současných společností	61
	Seznam literatury ke SZZ ze specializace Studia současných společností	61
	Projekt bakalářské práce.....	62

Úvod

Rodina je základní jednotkou při studiu společnosti. Každý jedinec má s životem v rodině zkušenost, neboť z rodiny pochází a s velkou pravděpodobností vlastní za svůj život založí. Rodina svým nastavením genderových rolí replikuje jejich společenskou podobu, ať už se jedná o společnosti rozvinuté, nebo teprve se rozvíjející. Role se dělí na nadřazené a podřazené a určují, kdo bude vykovávat jaké činnosti. Genderové role se nadále díky procesu socializace reprodukuje a jejich vliv je pozorovatelný v celospolečenském měřítku. Při studiu společnosti jako celku je tudíž pro její správné pochopení nutné začít pochopením rolí nastavených v rodině.

Společnost je typická svým vývojem, který se v posledních letech i díky technologickému pokroku stále zrychluje. Ve své práci jsem se proto rozhodla genderové role v rodině zkoumat prostřednictvím rodinného nastavení různých generací, jelikož v jejich rámci je pozorovatelný značný rozdíl. Vybranými generacemi jsou generace Baby boomers, generace X a generace Y. Všechny tyto generace jsou specifické svým nastavením domácnosti a jejího chodu, ale i nastavením společnosti v době jejich života. Rodinné nastavení ovlivňuje společenské hodnoty, které často říkají, jaké nastavení je správné a ideální, ale i sociální politika, která stereotypy podporuje.

V první části své bakalářské práce se budu věnovat teorii a objasnění již existujících konceptů. Definuji termíny jako gender, genderové role, rodina, jednání, genderové role v rodině a generace. Ve své práci vnímám jako důležité zejména pochopení kontextu doby, ve které generace vyrůstaly a měly vlastní děti. Důraz bude kladen především na vzájemné propojení konceptů rodin a generací a jejich společenského nastavení.

V druhé části se budu věnovat metodologii, představím data a oblasti, kterými se budu ve své práci zabývat, stanovím výzkumný cíl a otázky. Rozvržení genderových rolí v rodině budu kvantitativně zkoumat pomocí vykonávání domácích prací, zajištění péče o dítě a financování domácnosti. Následně podle těchto hodnot určím, zda se jedná o rodinu tradiční, moderní či postmoderní. Budu porovnávat respondentovu představu se skutečným nastavením domácnosti. K analýze rodinné typologie budu používat data ze souboru ISSP Rodina a vyvíjející se genderové role z roku 2012.

V poslední analytické části představím výsledky své analýzy dat a shrnu hlavní zjištění. Cílem je zjistit zástupnost typů rodiny napříč generacemi, společně se spokojeností s nastavením rodiny.

1 Teoretická část

Ve své bakalářské práci pracuji s několika termíny, které považuji za důležité nejdříve definovat a vysvětlit, proč se jimi zabývat. Zároveň je nutné pochopit jejich vzájemnou souvislost a provázanost s dalšími pozorovatelnými jevy.

Nejdříve se budu zabývat genderem a jeho konstrukcí. V této části popíši genderové role obecně a jejich formu při partnerském soužití. V této části také představím pojem druhá směna a jeho kořeny ve feministické teorii.

Druhým pojmem bude rodina jako koncept a její typologie. Při studiu rodiny je nejdůležitější věnovat pozornost především jejímu časovému vývoji v oblasti dynamiky. V této části také představím dělbu práce v rodině a genderové role v ní. Role a jejich reprodukci se pojí s teorií jednání, která vysvětluje, proč jsou dodržovány. V závěru této části představím roli matky a otce a vliv státní politiky na tuto soukromou sféru života.

V poslední části se zabývám třemi generacemi, které v analýze zkoumám. Při představování generací považuji za nutnost pochopit kontext doby, ve které jejich zástupci měli rodinu. Představenými generacemi jsou Baby boomers, generace X a Y.

1.1 Gender

První z termínů je gender. Gender není stejný pojem jako pohlaví i když mnoho lidí tyto pojmy zaměňuje. Pohlaví je striktně biologické a odvíjejí se od něj i biologické rysy jedince. Gender je sociální konstrukce pohlaví, která se od biologických rysů pohlaví může odvíjet, ale i nemusí. Dělení genderových rolí tak vychází z některých biologických či historických předpokladů, ale v postmoderní společnosti již bylo mnoho těchto paradigmat vyvráceno. Vnímání genderu se na rozdíl od pohlaví s časem dále vyvíjí. Historickým příkladem může být změna přidělených barev oblečení, kdy mužskou barvou byla růžová a ženskou modrá, což se v současnosti proměnilo naopak.

Americká socioložka Nancy J. Chodorow (1995) se zabývala sociální konstrukcí genderu, který je tvořen jak vlastním vnímáním, tak i kulturou. Kultura má, dle jejího názoru, na vytvoření genderu vliv největší, definuje role a postavení, ovlivňuje i osobní postoje. Zajímavý je i její pohled na vliv kultury na folklórní příběhy, které jsou předávány dětem, které vnímání genderových rolí konstruuje. Pohádkami jsou tak dětem předávány ideální vlastnosti jednotlivých genderových zástupců a dítě si je internalizuje a vnímá dle nich samo sebe. Na tvorbu genderového vnímání mají vliv i rodiče a jejich předávání jejich postoje

další generaci. Chodorow se soustředí hlavně na vliv postavy matky ve vnímání genderu svých dětí.

Na tomto příkladu je pozorovatelné, jak jsou genderové role předávány z generace na generaci kvůli svému silnému zakořenění v kultuře.

1.1.1 Genderové role

George Ritzer (2007) v *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* uvádí, že žena je spojena s mateřstvím, výchovou a citlivostí. Muž je spojen s otcovstvím, zájmem o sporty a soutěž a skrýváním citů.

I když se toto rozdělení genderových rolí může zdát banální, pracuje s ním většina genderových teorií. Společnost je rozdělena dle jednotlivých genderů na mužské a ženské role a očekávané povahové vlastnosti. Genderové role lze pozorovat ve sféře soukromé i veřejné. V životě pracovním, soukromém i rodinném. V partnerském soužití je žena tou podřízenou, starající se o domácnost a její vybavení, pečující o sebe, manžela a jejich děti. Muž je v partnerském soužití tím dominantním, zajímajícím se o kariéru a potřebou stát se pro své děti dobrým vzorem. V současnosti díky feminismu má žena na výběr, kterou roli v domácnosti bude chtít zaujmout, ale společensky je tradiční nastavení stále vnímáno jako to vhodné.

Ruth A. Wienclaw (2011) uvádí, že genderové role jsou naučené a záleží na kulturním prostředí. Chlapci jsou v západním světě učeni síle, rychlosti, agresivitě, dominanci a cílevědomosti. Dívky jsou učeny být citlivé, intuitivní, pasivní a se zájmem o domácnost a rodinu. Wienclaw zde dává za příklad jiná kulturní prostředí, kde jsou pro dívky typické vedoucí pozice a činnosti. Wienclaw klade důraz hlavně na socializaci a výchovu. Genderové role jsou pozorovatelné už při výběru hraček pro děti. Dívkám jsou dávány panenky jako objekt, o který mohou pečovat, nebo dětské kuchyňky a další podobné sestavy, které je učí tradiční genderové role. Chlapcům jsou na druhou stranu dávány autíčka, dětské nářadí, nebo sportovní vybavení. Tyto hračky chlapce mají motivovat k fyzickým činnostem a dodržování standardní mužské role. Výběr hraček hraje roli i při prvním výběru povolání u předškolních dětí.

1.1.2 Druhá směna

Pojem druhá směna byl zaveden do odborného diskurzu zaveden feministickými teoriemi pro označení objemu domácích prací, které žena v domácnosti vykonává. Tento název se

začal používat v 80. letech minulého století, přišla s ním americká profesorka Arlie R. Hochschildová při studiu americké společnosti. Název druhá směna odkazuje k časové a fyzické náročnosti vykonávaných domácích prací a zároveň na neplacenou povahu těchto činností. Hochschildová se tímto jevem začala zabývat poté, co novou normou začaly být pracující ženy a rodinný život se tak musel transformovat (Láníková, Suralová, 2015).

Marie Láníková a Adéla Suralová (2015) hovoří o československém ekvivalentu druhé směny v tuzemské literatuře. Československé časopisy pro ženy používaly termín „dvojitá břemeno“ již ve 40. letech společně s označením ženy jako „otroka domácnosti“. Na rozdíl od americké společnosti ženy v Československu začaly získávat zaměstnání o několik dekád dříve. Vlivem nástupu žen na pracovní trh se tak snížily počty žen v domácnosti, oproti roku 1950, kdy v nich bylo 52%, o deset let později v roce 1960 činil podíl 26,7%. I přes jejich zaměstnání se ale podíl jimi vykonávané práce v domácnosti nezměnil. S postupným zvyšováním počtu zaměstnaných žen se tudíž počet mužů starajících se o domácnost nezvýšil.

1.2 Rodina

Z biologického hlediska je hlavní funkce rodiny reprodukce. Sociologicky je rodina institucí, která zajišťuje výchovu dětí a jejich socializaci do lidské společnosti. Zkoumány je její vnitřní složení a nastavení rolí. Sociologický slovník ji definuje jako „obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci“. Teoretikové nabízí několik členění rodin, nejčastěji podle velikosti, nebo vnitřní dynamiky.

Dle velikosti se rodina dělí na úzkou a rozšířenou. Rodina úzká neboli nukleární se skládá z rodičů a jejich dětí. Rodina rozšířená zahrnuje i další rodinné příslušníky jako prarodiče nebo sourozence rodičů. Má práce se soustředí na úzkou rodinu a zkoumá vztah mezi otcem, matkou a dítětem. Rozšířené rodině v nastavení domácnosti pozornost věnovat se budu věnovat pouze v případě, že jeden člen rodiny bude druhému poskytovat péči nebo obráceně. Je běžné, že prarodiče pomáhají s vnoučetem, či mladší členové rodiny se v dospělém věku starají o ty starší. Francouzský sociolog Frédéric Le Play nazval rodinu základní stavební jednotkou společnosti již v 19. století (Možný, 2006). Moderní teoretikové se dynamikou rodiny zabývali ve 20. století, nejznámějšími autory těchto teorií je Talcott Parsons. Parsons v padesátých letech soustředil pozornost na role matky, otce, bratra a sestry. V jeho terminologii byly ženy postaveny do podřízené role a muži do té vládnoucí (Bales, Parsons, 2014). Dalším sociologem zabývajícím se rodinou byl Anthony Giddens (1999), který se zaměřil zejména na zdůraznění rozdílu mezi rodinou a domácností. Domácnost definoval jako dva jedince, co spolu žijí, rodinou se domácnost stává až po narození prvního dítěte. Rodinu rozdělil na nukleární a rozšířenou. Nukleární rodina se skládá z dospělých manželů a jejich dětí, bez ohledu na to, zda jsou vlastní nebo adoptované. Rozšířená rodina je veškerá další blízká rodina, která v domácnosti žije. Mezi rozšířenou rodinu patří rodiče a děti manželů. Rozlišil také rodinu patrilineární a matrilineární. Patrilinearita je, když dítě dědí jméno a následně i majetek po otci, matrilineární, když po matce.

Dalším dělením je na rodinu úplnou a neúplnou. Rodina úplná je tvořena oběma rodiči s dítětem. V rodině neúplné se o dítě stará pouze jeden rodič. Statisticky je to častěji matka, která je dítě svěřeno do péče a sama se tak o něj musí starat. Český statistický úřad (2015) ve své publikaci uvádí data z roku 2013, kdy se v České republice nacházelo odhadem 165,4 tisíc domácností, ve kterých dítě žije pouze jeden rodič. Při porovnání oproti domácnostmi s dětmi, které žijí oba rodiče, se jedná o zhruba každou sedmou domácnost.

V České republice je třeba problematiku genderových rolí přizpůsobit i nastavení státní politiky. Oproti rodinám zkoumaným v jiných zemích totiž ženy v Československu byly zaměstnané, a i ony do domácnosti přinášely finance. Financování domácnosti tak stálo na obou partnerech, ale i přes to muž přinášel více. Nerovnoměrné finanční odměny se pojí s rozložením pracovního trhu. Zatímco muži byli zaměstnáni v primárním a sekundárním sektoru, ženy především v terciálním, který byl kvůli fyzické nenáročnosti hůře placený. I přes lepší a rovnocennější podmínky na pracovním trhu byly v domácnosti ženy stavěny do pozice hlavní pečovatelky o domácnost a děti, nehledě na jejich zaměstnání. Výchova dětí se pojí i s nastavením státní sociální politiky, která nabízí pouze mateřskou dovolenou a sociální dávky mateřské. I sám stát počítá s tím, že o děti bude pečovat matka a otec zůstane v práci.

1.2.1 Rodinná typologie

Ve své práci dělím rodinu na tři typy. Rodinu tradiční, rodinu moderní a rodinu postmoderní. Tuto typologii definoval český sociolog a pedagog Ivo Možný, ve své knize Rodina a společnost. Zde vymezuje jednotlivé charakteristiky, které jsou pro každý typ rodiny typické. Ve své knize rodinu podrobně dělí takto:

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	Široká, vícegenerační	Nukleární, manželská	Variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	Ekonomický	Ekonomický, sociální, kulturní	Sociální, kulturní
Legitimizace	Sex, děti	Děti	Nelegitimizuje
Role	Komplementární, hierarchizované	Segregované, komplementární	Individualizovaná
Funkce	Univerzální	Pečovatelské, statusotvorné, citové	Citové
Autorita	Otec	Otec-matka, funkčně segregované	Individualizovaná, slabá

Reprezentace diskurzu	Náboženská, církevní	Občanská	Masmediální
Mezigenerační přenos	Patrilineární, autoritativní	Demokratický, smíšený	Slabý

Ivo Možný, 2008

Rodina tradiční je taková rodina, kde jsou genderové role striktně rozděleny. Otec financuje domácnost, matka o ni pečuje. V rodině je silná hierarchie, autoritu má otec. Zároveň je typicky široká a vícegenerační. To znamená, že je častá výpomoc od prarodičů, a i společné bydlení. Tradiční rodina je dále reprezentována v náboženském diskurzu, kdy je prezentována jako ideální.

Rodina moderní je rodina taková, kde se genderové role začínají prolínat. Otec do domácnosti vkládá větší část financí a pomáhá s některými domácími pracemi. Matka do domácnosti nosí menší finanční obnos a dělá většinu domácích prací. Důraz je především na výchovu dětí, ale i na spokojenost manželů. Autoritu mají oba rodiče, dle potřeby.

Rodina postmoderní je rodina, kde se genderové role prolínají. Otec i matka pracují a domácnost financují společně napůl. Domácí práce a péči o děti vykovávají oba partneři dle potřeby, vzájemně ve stejném poměru. Důležitou roli hraje individualismus, podle kterého se odvíjí veškeré další dění v rodině. Autorita rodiče se vytrácí. Rodiny praktikují spíše přátelské vztahy se svými dětmi.

Po vzoru společenské změny se také mění i koncept rodiny. Radka Dudová a Marta Vohlídalová (2005) se zabývaly podobou rodiny v době individualizace, která je pro postmoderní společnost charakteristická. Autorky zpochybňují pozici rodiny jako základní jednotky společnosti s pevně nastavenými rolemi a spíše ji vidí jako svazek rovnocenných partnerů. Individualizace se promítla i do výchovy dětí, které jsou vedeny k vlastní samostatnosti a konstrukci vlastní identity. Dítě samotné už není vnímáno jako nutnost, ale jako chtěný výsledek manželství.

1.2.2 Dělbá práce v rodině

Dělbá práce v rodině, nebo i v domácnosti, odkazuje na rozdělení pracovních činností pro udržení stálého chodu. Práce bývá rozdělena genderově mezi matku a otce s občasnou výpomocí dětí, které také pomáhají s pracemi odpovídajícími jejich pohlaví a věku. Práce vykonávané matkou zahrnují veškerou denně opakující se činnost, která zdánlivě nevyžaduje

velké fyzické úsilí. Jedná se o úklid, péči o domácnost a zahradu, nakoupení potravin, přípravu jídla nebo praní a žehlení prádla. Práce vykonávané otcem jsou častěji nepravidelné a fyzicky náročnější. Nejčastěji se jedná o práce, při kterých je využíváno náradí, jsou to opravy, manipulace se zahradní technikou nebo činnosti ohledně péče o automobil.

Dělba práce v rodině začíná výchovou dětí a jejich učením se genderových rolí. Je pozorovatelná spojitost mezi typickým rozdělením práce v rodině a genderovými rolemi, které jsou společensky nastavené a vnímané jako vhodné. Na činnostech vykonávanými jednotlivými gendery lze vidět spojitost s již zmíněnými dětskými hračkami, kdy v dospělosti se chování a výběr domácích prací odvíjí o toho, s čím a na co si jako děti hráli.

1.2.3 Jednání

Nejznámějším autorem teorie sociálního jednání je Max Weber. Teorie jednání zkoumá podstatu lidské činnosti, která není odpovědí na podnět. Weber sociální jednání dělí celkem na čtyři druhy, a to jednání účelově racionální, hodnotově racionální, afektivní a tradiční. Jednání účelově racionální je takové jednání, kdy jedinec jedná za určitým smyslem, snaží se dosáhnout stanoveného cíle. Hodnotově racionální jednání jedinec vykonává v souvislosti se svými vnitřními hodnotami. Afektivní jednání je emocionální, související s pocitem jedince. Jednání tradiční souvisí s tradicí a snahou jedince ji dodržet (Hobbs et al., 2023). Pro zkoumání genderové problematiky a genderových rolí je tak na místě přemýšlet, proč se jedinci takto chovají a genderové role stále udržují. K vysvětlení této otázky je na místě z Weberovy teorie použít jednání hodnotově racionální a tradiční. Tradiční, protože jedinec při výchově dětí a rodinném chování se snaží dodržet tradiční role ve společnosti, které mu byly předány pravděpodobně vlastními rodiči nebo okolní společností. Hodnotově racionální chování v reakci na hodnoty ve společnosti. I pokud se nejedná o tradici, která by byla předána vlastní rodinou nebo okolím, jedná se alespoň o společenské hodnoty správného jednání, které jsou předány skrze socializaci. „Správné“ hodnoty jsou společností oceňovány, „špatné“ kritizovány, což jednání ovlivňuje na základě zvnitřnění si těchto hodnot jako vlastních. Podle získaných etických hodnot se potom jedinec chová a nastavuje si tak vlastní roli nejen v rodině.

Teorii sociálního jednání definoval ale i francouzský sociolog a antropolog Pierre Bourdieu, který jej zkoumal společně s habitem, kapitálem a polem. Jednání vychází z habitů, kdy na jeho základě se jedinec ve společnosti orientuje a jedná. Pole a jim příbuzné kapitály ovlivňují jedincovo chování a rozhodování. Kapitály jsou ekonomický, kulturní, sociální a

symbolický. Každý jedinec má nastavené výše kapitálů, které se vzájemně ovlivňují a v průběhu času transformují (Elder-Vass, 2007). Pierre Bourdieu se tak na rozdíl od M. Webera zabýval jednáním, které je více proměnné. Zároveň jeho teorie kapitálů je používána ve velkém množství dalších sociologických teorií, a i v teorii rodiny Možného, kterou ve své práci nejvíce využívám.

1.2.4 Genderové role v rodině

Role v rodině, jak jsem již zmínila, navazují na Weberovu teorii jednání. Jedinci se chovají určitým způsobem, protože je k tomu vedla výchova rodičů, nebo představy o rolích v rodině získaly skrz socializaci ve společnosti.

Lenka Slepíčková a Michaela Bartošová Kvapilová (2013) ve svém výzkumu genderových rolí v rodině provedly výzkum mezi dětmi základních škol, zaměřených na to, jak vnímají role vlastních rodičů. Kvalitativní výzkum byl proveden mezi dvěma skupinami dětí ve věku 8-9 a 12-13 let, zúčastnilo se ho celkem 84 dětí. Děti ve většině případů svěřily organizaci domácnosti do rukou matky. Matka také častěji dostávala přiřazené úkoly spojené s výchovou dětí. Ohledně domácích prací převládalo přesvědčení, že každý z aktérů by měl vykonávat práci, která mu jde lépe. Jejich výpovědi ale zároveň i stigmatizovaly muže vykonávající domácí práce, ale byly nakloněny přenechávání i typicky mužských prací ženě, jako například předání auta do servisu. Při rozdělení prací je brán ohled na fyziologické předpoklady pohlaví. Otcí dostávají fyzicky náročné práce a technicky zaměřené úkony. Matkám jsou dávány práce, při kterých se nemohou zranit, s ohledem na jejich „křehkost“.

Hašková et al. (2022) zkoumaly genderové role v rodině v období pandemie covid-19, kdy oba partneři trávili veškerý čas doma s dětmi. Stalo se tak v důsledku zavření škol a školek a většiny pracovišť. Kvalitativní výzkum mapoval zkušenost celkem 14 párů respondentů se změnou rodinného života v době pandemie. Jejich zjištění konstatovala, že genderové role v domácnosti nejsou pevně nastavené a dle potřeby a situace se mohou měnit. Dělo se tak ale pouze jen v případech, kdy matka měla pocit, že péči o domácnost sama nezvládá. Otcové také ale pomáhali pouze s těmi činnostmi, které sami preferovali. Zároveň i hovoří o neochotě matek předat dítě do péče otci z důvodu pocitu vlastní neschopnosti. Péče o domácnost a děti je zde označována autorkami jako „směna“, kdy při jejich střídání respondenti pocítovali větší spokojenost. Tento termín odkazuje i na pojem „druhá směna“, který je sociology používán jako označení náročnosti objemu prací, které žena musí mimo zaměstnání v domácnosti vykonávat.

1.2.4.1 Role matky

Role matky v domácnosti zahrnuje především domácí práce a péči o dítě. Domácí práce svěřené postavě matky jsou téměř veškeré práce, které se opakují. Jedná se tedy o úklid, vaření, praní a další úkony související s každodenní rutinou v domácnosti. Péče o dítě je matce svěřena automaticky. Matka je ta, která dítě porodila a všechna další související péče je tak primárně jejím úkolem. Alena Křížková (2002) zdůrazňuje i vliv nastavení sociální státní politiky na roli matky. Normalizovaná mateřská dovolená totiž předem určuje matku jako tu, která s dítětem po porodu zůstane doma a bude o něj pečovat. Toto nastavení má vliv samozřejmě i na roli otce, který v tomto období zajišťuje největší část příjmu domácnosti a o dítě se stará minimálně. Po skončení mateřské dovolené tyto role přetrvávají. Zhruba ve třech čtvrtinách českých domácností je péče o děti výhradně svěřena matce. Křížková celou situaci propojuje s problematikou nerovnoměrně nastaveného pracovního trhu, který se promítá i do soukromé rodinné sféry.

1.2.4.2 Role otce

Role otce v domácnosti zahrnuje především financování domácnosti a domácí práce, jejichž výkon je ojedinělý, nebo více časově rozprostřený. Křížková (2002) uvádí, že podíl mužů vykonávaných pravidelných domácích prací se pohybuje kolem 5 %. Financování domácnosti otcem vyplývá z historického kontextu a nastavení společnosti. Muž vykonává na pracovním trhu náročnější a lépe placenou práci. Domácí práce v režii otce zahrnují opravy a údržbu domu. Většina domácích prací, které jsou v režii otce, také souvisí s jejich předpokládanou fyzickou náročností.

Role otce se také z rodiny může odsunout do pozadí, děje se tak pokud se matka stará výhradně o dítě a na partnera ji nezbyvá již čas (Dudová, Vohlídalová, 2005). Proto je pro zachování funkční domácnosti nutné, aby otec v domácnosti domácí práce a související úkony vykonával. Důležitá je tedy vzájemná výpomoc mezi partnery.

1.2.5 Vliv sociální politiky

Sociální politika v České republice je dlouhodobě nastavená tak, že upřednostňuje matku při péči o dítě. Matka je po porodu dítěte posílána na mateřskou dovolenou, která standartně trvá 28 týdnů, při porodu více dětí najednou dokonce 37 týdnů (ČSSZ, 2024). Po mateřské má matka nárok na rodičovskou dovolenou, která může trvat až do 3 let věku dítěte. Po dobu rodičovské dovolené matka od státu čerpá rodičovský příspěvek. Rodičovská dovolená pro ženy byla v Československu již v roce 1950.

V případě otce je sociální politika nastavena jiným způsobem. Otcovská dovolená, mužský ekvivalent mateřské dovolené, trvá pouze 14 kalendářních dní a byla zavedena teprve v roce 2018. S délkou rodičovské dovolené je to u otců stejně jako u matek, ale i tato dovolená byla schválena oproti ženské verzi až o několik let později, a to v roce 2001. Pozdější státní schválení rovnoprávné rodičovské dovolené mezi matkami a otci má za následek právě to, že otcovská a rodičovská dovolená jsou u mužů atypické a společensky neuznávané.

Věra Kuchařová a Olga Nešporová (2019) zkoumaly vliv rodinné sociální politiky v různých státech Evropy. Zde se ukázala důležitá role prarodičů, a především babiček, při nedostatečné výpomoci státu nebo dalších zařízení. Česká republika je svým nastavením nejvíce podobná zemím jako Slovensko nebo Polsko. Česká republika svou sociální politikou preferuje domácí péči o dítě dlouhou délkou rodičovské dovolené, ale naopak zanedbává sektor služeb péče o děti předškolního.

Sociální politika má za následek i to, že v mnohých zaměstnáních zaměstnavatel ženu s dítětem nechce kvůli předpokládané časové vytíženosti zaměstnat. V případě, že se jedná o muže, je přiznání malého dítěte ale prospěšné, jelikož zaměstnavatel vnímá mužovu motivaci rodinu zabezpečit.

1.2.6 Prarodiče

Jak bylo již zmíněno v předchozím odstavci, je běžné, že v domácnostech, kde matka a otec potřebují výpomoc, obracejí se na vlastní rodiče. Hašková et al. (2022) pozorovaly převážně začleňování babiček do domácnosti, a především do péče o dítě. Babičky při pomoci v domácnostech zastávaly doplňkovou roli otce v péči o dítě. To mělo za následek další prohloubení nerovnosti mezi rodiči v péči o dítě, jelikož čas otce s dítětem strávený se ještě snížil.

Babičky pečují o svá vnoučata průměrně devět hodin týdně, dědečkové pouze pět. Prarodiče striktně vymezují své role jako záložního pečovatele a dle toho svou pomoc praktikují. Některé babičky po vlastní zkušenosti s mateřstvím tak nabízejí výpomoc jako sekundárního rodiče, kdy jim nevádí nahradit matku, pokud sama není schopna se o dítě postarat. Děje se tak v případě, že matka chodí do zaměstnání a na péči o dítě jí zbývá minimum času (Hasmanová Marhánková, Štípková, 2014).

Vztah mezigenerační pomoci funguje ale i obráceně. V rodinách, kde jsou rodiče dospělého jedince nemohoucí, se očekává pomoc a péče o starší. Pozorovatelným jevem je i to, že tuto

pomoc a péči o vlastní rodiče v případě potřeby zajišťuje častěji žena. Nukleární rodina tak interaguje s rodinou širší a funguje zde vzájemná výpomoc.

1.3 Generace

Generace ke zkoumání jsem si vybrala také tři, převážně kvůli jejich zástupnosti v populaci. Jedná se generaci Baby boomers, generaci X a Y.

Generace je vhodné zkoumat, jelikož každá z nich je ovlivněna dobou, ve které žije. Každá generace je ovlivněna jiným děním a situací ve světě i jinými technologiemi. Jsou pro ně proto důležité jiné hodnoty, které souvisí s dobou, ve které jejich zástupci vyrůstali. Sociologicky nabízí generace poměrně jednoduché dělení populace. Společnost je věkově rozdělena a je možné ji systematicky zkoumat a pochopit, jelikož v řádu generace lze očekávat podobné chování jejich zastupitelů.

1.3.1 Generace Baby boomers

Generace Baby boomers vyrůstala v padesátých a šedesátých letech. Jejich vývoj ovlivnilo poválečné období a nástup komunismu. Označení generace se váže na dění v USA, kdy se po konci druhé světové války rapidně zvýšila porodnost. Průměrný počet dětí jedné ženy byl totiž 3,5. Zvýšení porodnosti vyústilo v rozvoj ekonomie, bydlení a infrastruktury. Rozmezí let narození této generace je mezi roky 1946-1964 (McCrindle, 2024).

V Československu se této generaci říká také poválečná generace. Porodnost se významně nezvedla, pohybovala ve stejném rozmezí jako po válce, naopak spíše průběžně klesala. (ČSÚ)

Rodina je pro ně důležitá hodnota projevující se i respektem k vlastním rodičům. Genderové role v těchto domácnostech byly častěji striktně rozložené a odrážely celkový stav státu v té době. V Československu sice mnoho žen v této době mělo vlastní zaměstnání, ale i tak do domácnosti vkládal finanční prostředky nejvíce muž, zatímco žena mu za to byla vděčnou manželkou starající se o děti a domácnost. Státní politika byla striktně nastavena tak, že žena zůstávala po porodu s dítětem doma.

1.3.2 Generace X

Generace X se narodila mezi lety 1965-1979 (McCrindle, 2024) a vyrůstala tedy v letech sedmdesátých a osmdesátých. Na jejich postoje měl vliv komunistický režim a tehdejší nastavení společenských hodnot. V České republice se této generaci i specificky přezdívá Husákovy děti.

Název Husákovy děti si tato generace získala kvůli politice Gustava Husáka, která podporovala porodnost. Nejsilnější ročníky se narodily mezi lety 1973-1976 a jsou nadále nejvíce zastoupenou generací v České republice (Strašilová, 2013).

Hodnoty a vztahová dynamika byly v této době nově otevřeným tématem. Manželské soužití se začínalo formovat jako soužití dvou rovnocenných partnerů. Ženy začaly pracovat na lépe placených pozicích v zaměstnání a podílely se už významnou částí na financování domácnosti, ale i tak byly stále stavěny do podřízené role. Vztahovou dynamiku a nastavení domácnosti této generace lze hledat ve vztahových příručkách, které v těchto letech začaly být populární. Nejznámějšími publikacemi jsou určitě Mladé manželství (1970) od Ivy Šípové a Jiřího Mellana a K manželství připraven (1980). Autorem příručky K manželství připraven a mnoha dalších podobných děl byl český publicista, psychiatr a propagátor nových metod v psychoterapii a poradenství MUDr. Miroslav Plzák, CSc., který byl se svými publikacemi velmi populární a nastavil vzorovou podobu manželství. Generace X je tak specifická svým důrazem na genderové role v rodině a jejich pozitivní vliv na funkční manželství. Rodina je pro tuto generaci stále velmi důležitou hodnotou s důrazem na výchovu dětí. Už zde se ale začínají ukazovat individuální přístupy k rodinnému životu.

Dle výzkumu rodiny a její podoby v devadesátých letech byla role ženy v domácnosti silně ovlivněna státem. Rodičovská dovolená byla prodloužená na čtyři roky, ale zároveň i docházelo k velkému poklesu zařízení pro předškolní děti. Matky zůstávaly s dětmi doma tak ve většině případů po dobu delší než dva roky, více než čtvrtina potom i tři roky. Takto dlouhá doba měla samozřejmě na kariéerní vývoj žen negativní dopad a docházelo dokonce k úplné ztrátě zaměstnání. Tento fenomén měl za následek upevnění stereotypních genderových rolí a vedl k zvýšené nezaměstnanosti žen s malými dětmi (Hašková, 2005).

1.3.3 Generace Y

Generace Y vyrůstala v letech devadesátých a druhém tisíciletí. Právě díky vyrůstání okolo roku dva tisíce na přelomu milénia se této generaci také často přezdívá mileniálové. Zástupci této generace se narodili mezi lety 1980-1994 (McCrindle, 2024).

Ovlivnění jsou nástupem demokracie a tržního kapitalismu, ale také zároveň alespoň v kontextu Československa obdobím bez válek a bez vládnoucích ideologií po pádu komunistického režimu v roce 1989. Zvýšila se hodnota vzdělání a studium se stalo dostupným. Zvýšily se tak počty studentů na vysokých školách a to především žen. Dalším

specifikem jsou i digitální technologie, které jejich život ovlivňují velmi silně. Díky změně hodnot je pro tuto generaci rodičů typická vyšší rozvodovost a oddělené žití, ale také pozdní rodičovství díky novým reprodukčním možnostem. Generace Y je oproti ostatním generacím více kariérně zaměřená. Rodinné soužití začíná být díky otevření pracovního trhu a jeho celkové transformaci více rovnovážné. Ženy z této generace získávají na pracovním trhu lépe placené pozice, čímž se vysvětluje již zmíněné odkládání rodičovství. Hodnotově je rodina již méně důležitá a na první příčku se řadí spíše kariéra.

Gabriela Strašilová (2013) po vzoru označení předchozí generace dává pojmenování i této. Havlovy děti jsou z hlediska zastoupení v populaci už menší skupinou a sami mají statisticky méně dětí.

1.3.4 Rodina a generace

Při zkoumání rodiny a jejího vývoje je také důležité zmínit samotné plánování rodičovství a proměnu formy rodiny. Pro generaci Baby boomers bylo plánování rodičovství složitější. Žena měla dítě častěji v mladším věku a bylo důležité, aby se dítě narodilo v manželství. Díky vysoké porodnosti také bylo časté, že v rodině bylo více dětí, což mělo zásadní vliv na rodinnou dynamiku. S vyšším počtem dětí se zvyšují náklady na domácnost, ale i množství času a péče, které je nutné do rodiny investovat. V současnosti se jedná o generaci, která už má vnoučata a nabízí tak pomoc svým dětem při vedení vlastní domácnosti (Fingerman et al., 2012).

Pro generaci X bylo plánování rodičovství už realizovatelnější možností díky větší dostupnosti antikoncepce. Děti se stále častěji rodily v manželství a průměrný počet dětí na ženu se v osmdesátých letech pohyboval kolem hodnoty 1,76 (Kučera, 1994). Díky změně hodnotového nastavení společnosti se také začíná zvyšovat věk prvorodiček.

Plánování rodičovství pro generaci Y má oproti předchozím generacím naprosto odlišnou formu. Antikoncepce je na trhu dostupná a v několika různých podobách. Porodnost se celkově začíná snižovat, ale zato se dále zvyšuje průměrný věk prvorodiček, který se začíná více blížit věku 30 let. Zvyšuje se i počet dětí narozených mimo manželství, v roce 2000 dosáhne 20% a dále se prudce zvyšuje (ČSÚ, 2020). Dalším zvyšujícím se ukazatelem je i rozvodovost, vedoucí k životu v oddělených domácnostech a prolínání genderových rolí, jelikož rodič žijící sám musí zastávat obě role. Naopak je uzavíráno stále méně manželství (ČSÚ).

1.4 Sociální reprodukce

Dalším zkoumaným kritériem, na které se chci ve své práci zaměřit, je reprodukce genderových rolí v domácnosti. Potomek zažité genderové role v domácnosti rodičů bude s největší pravděpodobností sám reprodukovat. Zajímavé je zkoumat i to, jak funkčnost těchto rolí ve vlastní rodině sám vnímá.

Pierre Bourdieu definoval sociální reprodukci jako udržování současných institucí a společenské struktury. Sociální reprodukci ve své práci označuji dědičností z generace na generaci. Děti od svých rodičů z odlišných generací přejímají hodnoty a zvyky, proto je na místě jim věnovat pozornost. Pozorováním mezigenerační sociální reprodukce lze vysvětlit stále přetrvávající genderové role v rodině, které se dají rozšířit i na celkovou společnost.

Nancy J. Chodorow (2023) ve své knize hovoří o reprodukci mateřství z matky na dceru. Tento mechanismus funguje tak, že matka dceru vnímá jako sobě podobnou a syna jako sobě odlišného, proto oběma dětem předává rozdílné zkušenosti. Dcerám je tak matkou vštěpována touha po vlastních dětech a vlastní roli matky, zatímco synům tyto hodnoty předávány nejsou.

Při zkoumání genderu a jeho utváření se věnuje pozornost i působení genderových stereotypů na dítě. Kromě různých očekávání na způsob chování dítěte genderové role dítěti předávají i jeho vlastní rodiče. Proto se ve své práci chci zaměřit i na to, jak se genderové role v rámci rodiny reprodukuje. Zda si rodiče nechávají pomáhat s domácími pracemi od dětí různých pohlaví odlišně, či zda pro ně genderová dělba práce nehraje důležitou roli.

2 Metodická část

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla pro dosažení reprezentativy souboru pro sekundární analýzu již sesbíraných dat. Datový soubor, který pro svůj výzkum používám je ISSP „Rodina a proměna genderových rolí“ z roku 2012.

Sběr dat pro datový soubor ISSP probíhal v roce 2012. V České republice sběr dat zajišťovala agentura Median ve spolupráci se Sociologickým ústavem Akademie věd ČR, které se podařilo získat celkem 1804 respondentů. Dotazníkové šetření probíhalo za asistence tazatele, který od respondentů získával odpovědi. Dotazník byl v českém jazyce, ale datový soubor byl publikován pouze v angličtině, proto při použití původních dat jsou proměnné popsány anglicky.

Data jsou analyzována kvantitativními metodami, které mi umožní měřit zastoupení jevů uvnitř jednotlivých generací. Kvantitativní výzkum se zabývá populací a měřitelnými skutečnostmi v ní, proto byl pro mou práci zvolen jako vhodný.

Kvantitativní výzkum vychází ze způsobů zkoumání typických pro přírodní vědy. Předpokládá se, že jev je měřitelný a lze ho předpovídat. Jevy po měření prochází výzkumem, který určí, zda je jev pravdivý a aplikovatelný na celou populaci. Kvantitativní výzkum začíná formulací tvrzení, na základě kterého jsou vytvořeny hypotézy a operační definice. Po získání dat jsou hypotézy testovány a výsledky jsou vztaheny zpět k teorii. Měření musí být validní a spolehlivé. (Hendl, 2005)

2.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky pro mou práci byly vybrány na základě výzkumného cíle. Výzkumný cíl byl zjištění zástupnosti forem rodin ve třech generacích, na jehož základě lze určit převažující nastavení genderových rolí. Dalším cílem práce bylo i zjištění spokojenosti s rodinným životem. Výzkumné otázky proto byly následující:

V1 – Jak se mezi jednotlivými generacemi liší financování, péče o domácnost a péče o další členy rodiny?

Při analýze financování, péče o domácnost a péče o další členy rodiny budu porovnávat představu o chodu domácnosti s jejím skutečným stavem. Z původního datového souboru byly použity následující otázky.

1. Financování

- Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? – Do rodinného rozpočtu by měli přispívat muž i žena., Muž má vydělávat peníze a žena se má starat o domácnost a o rodinu.
- Kolik hodin týdně v průměru odpracujete ve Vašem zaměstnání a při Vašich případných dalších výdělečných činnostech? Započítejte i přesčasy.
- Kolik hodin týdně v průměru odpracuje Váš partner(ka) / manžel(ka) v zaměstnání a při případných dalších výdělečných činnostech? Započítejte i přesčasy.
- Když vezmete v úvahu všechny zdroje příjmu, které máte Vy a Váš partner / partnerka, manžel/manželka, kdo má vyšší příjem?

2. Domácí práce

- Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? - Být ženou v domácnosti je stejně uspokojivé, jako mít zaměstnání.
- Kdo ve Vaší domácnosti dělá následující věci...? – Pere prádlo, provádí drobné opravy v domácnosti, pečuje o nemocné členy, nakupuje, uklízí, připravuje jídla

3. Péče o další členy rodiny

- Představte si rodinu s dítětem v předškolním věku. Jak by si podle Vás měli v této rodině zorganizovat placenou práci a péči o domácnost a děti?
- Kolik hodin týdně průměrně strávíte péčí o členy Vaší rodiny (tj. děti, starší osoby, nemocné nebo nemohoucí příbuzné)?
- A co Váš partner /Vaše partnerka, manžel/manželka? A kolik hodin týdně průměrně stráví péčí o členy rodiny (tj. děti, starší osoby, nemocné nebo nemohoucí příbuzné)?

V2 – Jaké je zastoupení tradiční, moderní a postmoderní rodiny v jednotlivých generacích?

Klasifikace do rodinných typů bude provedena na základě postojů a chování v oblastech financování, domácích prací a péče o další členy rodiny, dle typologie rodin Iva Možného.

V3 – Jak jsou jednotlivé generace spokojeny s rodinným životem?

Zde byla použita k analýze otázka ze souboru ISSP 2012 „Když vezmete v úvahu všechny okolnosti, jak jste spokojen(a) se svým rodinným životem?“.

2.2 Data a jejich složení

V modulu ISSP 2012 bylo celkem 1804 respondentů z České republiky, z generace Baby boomers to bylo 603 zástupců, z generace X 549 a z generace Y 375. Respondenti byli do jednotlivých generací roztríděni podle let narození. 277 respondentů z jiných generací bylo nadále z analýzy vyloučeno, což zmenšilo soubor na 1527.

Zastoupení generací I

		Generace			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Baby Boomers	603	33,4	39,5	39,5
	Generace X	549	30,4	36,0	75,4
	Generace Y	375	20,8	24,6	100,0
	Total	1527	84,6	100,0	
Missing	System	277	15,4		
Total		1804	100,0		

N=1804, zdroj dat: ISSP 2012

Dále mě zajímalo, kolik zástupců pohlaví v jednotlivých generacích bylo a zda je zastoupení vyrovnané. Dotazník vyplnilo více žen, tudíž jejich počty napříč generacemi byly vyšší.

Zastoupení pohlaví v generacích I

		Pohlaví		
		Muži	Ženy	Total
Generace	Baby Boomers	292	311	603
	Generace X	240	309	549
	Generace Y	156	219	375
Total		688	839	1527

N=1527, zdroj dat: ISSP 2012

Dotazník byl vyplněn osobami s různými formami vztahů. V dotazníku byly rozlišovány tři formy soužití – život s partnerem v jedné domácnosti, život s partnerem odděleně a osoby bez partnera. Nejpočetnější byl soubor respondentů žijících s partnerem v jedné domácnosti. Generace Baby boomers a generace X se v procentním rozložení života v partnerství

shodovaly. U generace Y byl častý i život bez partnera, proto se při zkoumání nastavení domácnosti jedná o nejmenší soubor respondentů.

Život v partnerství v generacích I

Život v partnerství

		Yes, have partner; live in same household	Yes, have partner; don't live in same household	No partner	Total	
Generace	Baby Boomers	Count	452	24	120	596
		% within Generace	75,8%	4,0%	20,1%	100,0%
Generace X	Generace X	Count	419	20	104	543
		% within Generace	77,2%	3,7%	19,2%	100,0%
Generace Y	Generace Y	Count	151	43	169	363
		% within Generace	41,6%	11,8%	46,6%	100,0%
Total	Total	Count	1022	87	393	1502
		% within Generace	68,0%	5,8%	26,2%	100,0%

N=1502, zdroj dat: ISSP 2012

3 Analytická část

V třetí analytické části odpovím na výzkumné otázky, které jsem představila v části předchozí. Nejprve se budu věnovat otázce, která se zabývá rozdíly v rodinném nastavení v oblastech financování, domácích prací a péče o další členy rodiny. Porovnávat budu představu o správném chodu domácnosti s reálným průběhem. U druhé otázky rozčlením rodiny podle typologie a zjistím jejich zastoupení, i zde rozdělím představu a realitu. V třetí otázce nakonec zjistím spokojenost s rodinným nastavením jednotlivých generací. U všech otázek se budu zabývat i rozdílnými pohledy obou genderů. Data analyzuji pomocí IBM SPSS Statistics.

3.1 Rozdíly v rodinném nastavení

V této části se pokusím odpovědět na první výzkumnou otázku „Jak se mezi jednotlivými generacemi liší financování, péče o domácnost a péče o další členy rodiny?“. V této části zkoumám pouze jak jednotlivé generace a gendery odpovídaly na otázky v původním

výzkumu.

3.1.1 Financování

V analýze jsem se rozhodla rozdělit hodnotové nastavení a skutečnost. Při analýze financování domácnosti skrz hodnotové nastavení, jsem věnovala pozornost otázce zabývající se postojem, kdy bylo v dotazníku zjišťováno, zda do rodinného rozpočtu mají přispívat oba, či zda má vydělávat muž. Díky této otázce jsem do analýzy mohla zapojit i osoby žijící bez partnera. V této analýze se všechny generace shodly na tom, že oba partneři by měli do rodinného rozpočtu vnášet finance, ale i tak genderové role ohledně větší části financování a výkonu domácích prací genderově rozlišily. Rozdíl mezi generacemi byly statisticky významné pouze u žen. Všechny generace se při rozhodování shodly, že muž má do domácnosti přinášet peníze a žena se má o domácnost starat. Muži s tímto tvrzením souhlasili častěji než ženy

Muži

Podíl v otázce rozpočtu u mužů I

		Q2a Both should contribute to household income					
		Strongly agree	Agree	Neither agree nor disagree	Disagree	Strongly disagree	Total
Generace Baby	Count	169	89	18	7	6	289
	% within Generace	58,5%	30,8%	6,2%	2,4%	2,1%	100,0%
Generace X	Count	124	83	28	2	1	238
	% within Generace	52,1%	34,9%	11,8%	0,8%	0,4%	100,0%
Generace Y	Count	84	52	14	1	1	152
	% within Generace	55,3%	34,2%	9,2%	0,7%	0,7%	100,0%
Total	Count	377	224	60	10	8	679
	% within Generace	55,5%	33,0%	8,8%	1,5%	1,2%	100,0%

N=679, zdroj dat: ISSP 2012

Souhlas s tvrzením o genderové dělbě práce u mužů I

			Q2b Men's job earn money, women's job look after home					
			Strongly agree	Agree	Neither agree nor disagree	Disagree	Strongly disagree	Total
Generace Baby	Count		42	103	69	49	24	287
	% within Generace		14,6%	35,9%	24,0%	17,1%	8,4%	100,0%
Generace X	Count		50	62	62	42	20	236
	% within Generace		21,2%	26,3%	26,3%	17,8%	8,5%	100,0%
Generace Y	Count		30	45	32	31	14	152
	% within Generace		19,7%	29,6%	21,1%	20,4%	9,2%	100,0%
Total	Count		122	210	163	122	58	675
	% within Generace		18,1%	31,1%	24,1%	18,1%	8,6%	100,0%

N=675, zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Podíl v otázce rozpočtu u žen I

			Q2a Both should contribute to household income					
			Strongly agree	Agree	Neither agree nor disagree	Disagree	Strongly disagree	Total
Generace Baby	Count		193	81	25	6	3	308
	% within Generace		62,7%	26,3%	8,1%	1,9%	1,0%	100,0%
Generace X	Count		176	84	31	11	2	304
	% within Generace		57,9%	27,6%	10,2%	3,6%	0,7%	100,0%
Generace Y	Count		120	68	22	3	1	214
	% within Generace		56,1%	31,8%	10,3%	1,4%	0,5%	100,0%
Total	Count		489	233	78	20	6	826
	% within Generace		59,2%	28,2%	9,4%	2,4%	0,7%	100,0%

N=826, zdroj dat: ISSP 2012

Souhlas s tvrzením o genderové dělbě práce u žen I

		Q2b Men's job earn money, women's job look after home					
		Strongly agree	Agree	Neither agree nor disagree	Disagree	Strongly disagree	Total
Generace Baby	Count	62	71	71	59	41	304
	% within Generace	20,4%	23,4%	23,4%	19,4%	13,5%	100,0%
Generace X	Count	49	82	80	56	38	305
	% within Generace	16,1%	26,9%	26,2%	18,4%	12,5%	100,0%
Generace Y	Count	34	53	57	41	27	212
	% within Generace	16,0%	25,0%	26,9%	19,3%	12,7%	100,0%
Total	Count	145	206	208	156	106	821
	% within Generace	17,7%	25,1%	25,3%	19,0%	12,9%	100,0%

N=821, zdroj dat: ISSP 2012

Pro kontrast jsem vybrala proměnné, které zjišťují reálné nastavení chodu domácnosti, ze kterého byli respondenti žijící bez partnera pochopitelně vyloučeni. Toto rozdělení mi umožní zjistit, jak se představa liší od reality.

Vybrané otázky byly:

- 1) počet hodin, které za týden respondent a jeho partner odpracují

U této otázky se většina respondentů vešla do rozmezí 40-50, které odpovídá 8 hodinám práce v pracovní dny. U mužů byly častější časově náročnější práce v intervalu 51-80, zatímco u žen byly pozorovatelné i kratší pracovní doby v intervalu 20-39 a to především u generace Y. To je pravděpodobně způsobeno tím, že v době sběru dat tato generace začínala zakládat vlastní rodinu nebo se jednalo o studenty.

Muži

Odpracované hodiny za týden u mužů I

		Odpracované hodiny za týden				Total
		1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	0,5%	4,3%	82,2%	13,0%	185
	Generace X	0,4%	3,1%	79,9%	16,5%	224
	Generace Y	2,5%	2,5%	83,5%	11,4%	79
Total		4	17	397	70	488

N=488, zdroj dat: ISSP 2012

Odpracované hodiny za týden u partnerů mužů I

		Odpracované hodiny partnera za týden				Total
		1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	1,4%	4,1%	90,5%	4,1%	147
	Generace X	0,7%	15,4%	79,9%	4,0%	149
	Generace Y	0,0%	17,6%	79,4%	2,9%	34
Total		3	35	279	13	330

N=330, zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Odpracované hodiny za týden u žen I

		Odpracované hodiny za týden				Total
		1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	1,1%	9,7%	82,4%	6,8%	176
	Generace X	1,2%	9,4%	84,3%	5,1%	255
	Generace Y	2,4%	13,1%	81,0%	3,6%	84
Total		7	52	428	28	515

N=515, zdroj dat: ISSP 2012

Odpracované hodiny za týden u partnerů žen I

		Odpracované hodiny partnera za týden				Total
		1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	1,4%	4,3%	85,6%	8,6%	139
	Generace X	0,5%	3,3%	80,8%	15,4%	214

Generace Y	3,8%	2,9%	68,3%	25,0%	104
Total	7	16	363	71	457

N=457, zdroj dat: ISSP 2012

2) zda má vyšší příjem respondent nebo jeho partner

U mužů se všechny generace shodly, že mají vyšší příjem než jejich partnerka. U žen pouze generace Baby boomers uvedla, že mají s partnerem srovnatelný příjem. Ženy z ostatních generací mají příjem nižší než jejich partneri.

Muži

Osoba s vyšším příjmem muži I

Q22 Who has the higher income

	My spouse/ partner has no income	I have a much higher income	I have a higher income	We have about the same income	My spouse/ partner has a higher income	My spouse/ partner has a much higher income	I have no income	Total
Baby Boomers	1,4%	11,8%	47,1%	29,9%	8,1%	1,8%	0,0%	221
Generace X	1,1%	31,6%	43,2%	18,4%	4,2%	1,1%	0,5%	190
Generace Y	4,3%	26,1%	32,6%	34,8%	2,2%	0,0%	0,0%	46
Total	7	98	201	117	27	6	1	457

N=457, zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Osoba s vyšším příjmem ženy I

Q22 Who has the higher income

	I have a much higher income	I have a higher income	We have about the same income	My spouse/ partner has a higher income	My spouse/ partner has a much higher income	I have no income	Total
--	--------------------------------	------------------------------	-------------------------------------	---	--	---------------------	-------

Baby Boomers	5,7%	9,0%	37,9%	33,6%	13,3%	0,5%	211
Generace X	2,3%	5,5%	27,6%	41,5%	22,1%	0,9%	217
Generace Y	1,0%	3,0%	20,0%	36,0%	35,0%	5,0%	100
Total	18	34	160	197	111	8	528

N=528, zdroj dat: ISSP 2012

3.1.2 Domácí práce

Podobně tomu tak bylo při výzkumu objemu domácích prací, který respondent vykonává, kdy jsem se soustředila na představu a na skutečný stav.

První jsem vybrala otázky zabývající se hodnotovým postavením. Zda si respondent myslí, že být ženou v domácnosti je stejně naplňující jako zaměstnání. Zde obě pohlaví nejčastěji uvedla, že ani souhlasí ani nesouhlasí. Ženy všech generací s výrokem častěji nesouhlasily častěji než muži.

Muži

Názor na ženy v domácnosti muži I

	Q1e Working woman: Being housewife is as fulfilling as working for pay					Total
	Strongly agree	Agree	Neither agree nor disagree	Disagree	Strongly disagree	
Baby Boomers	9,50%	21,40%	39,70%	20,60%	8,80%	262
Generace X	11,70%	23,00%	27,90%	26,10%	11,30%	222
Generace Y	10,90%	20,20%	40,30%	16,00%	12,60%	119
Total	64	131	214	131	63	603

N=603, zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Názor na ženy v domácnosti ženy I

Q1e Working woman: Being housewife is as fulfilling as working for pay

	Strongly agree	Agree	Neither agree nor disagree	Disagree	Strongly disagree	Total
Baby Boomers	8,2%	19,4%	32,3%	21,4%	18,7%	294
Generace X	9,8%	16,6%	32,4%	24,0%	17,2%	296
Generace Y	8,2%	20,3%	30,0%	23,7%	17,9%	207
Total	70	148	253	183	143	797

N=797, zdroj dat: ISSP 2012

Při výběru otázek mapujících skutečnost jsem vybrala otázky ohledně typu práce, vnímání objemu práce a počtu odpracovaných hodin. Z této analýzy byly opět vyloučeny osoby žijící bez partnera.

Pro zjištění typu těchto domácích prací jsem využila baterii otázek Q19 z dat ISSP 2012, ve které se nachází kombinace činností, které vykonávají oba gendery. Zkoumá, kdo pere prádlo, provádí drobné opravy, pečuje o nemocné členy, nakupuje, uklízí a připravuje jídla. V této baterii otázek se potvrdily genderové stereotypy domácích prací již zmíněné v teoretické části.

Muži

Baterie otázek o výkonu domácích prací u mužů I

Q19a Division of household work: Doing the laundry

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	4,0%	3,1%	2,7%	17,0%	72,2%	0,9%	223
Generace X	2,1%	2,1%	3,1%	26,7%	66,0%	0,0%	191
Generace Y	6,4%	2,1%	8,5%	12,8%	68,1%	2,1%	47
	16	12	16	95	319	3	461
Q19b Division of household work: Small repairs							Total

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	
Baby Boomers	51,3%	31,9%	6,2%	3,5%	3,1%	4,0%	226
Generace X	53,1%	32,8%	7,3%	3,6%	2,6%	0,5%	192
Generace Y	50,0%	30,4%	6,5%	0,0%	6,5%	6,5%	46
	241	149	31	15	15	13	464

Q19c Division of household work: Care for sick family members

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	3,6%	4,1%	32,6%	35,8%	22,8%	1,0%	193
Generace X	0,6%	2,2%	25,3%	40,4%	29,2%	2,2%	178
Generace Y	0,0%	5,9%	20,6%	38,2%	29,4%	5,9%	34
	8	14	115	154	106	8	405

Q19d Division of household work: Shops for groceries

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	3,5%	9,6%	36,4%	32,5%	16,7%	1,3%	228
Generace X	1,0%	5,7%	43,0%	32,6%	17,1%	0,5%	193
Generace Y	2,1%	8,5%	55,3%	19,1%	12,8%	2,1%	47
	11	37	192	146	77	5	468

Q19e Division of household work: Household cleaning

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	3,1%	4,4%	17,8%	36,9%	37,8%	0,0%	225
Generace X	1,6%	3,6%	16,1%	40,4%	37,8%	0,5%	193
Generace Y	2,2%	6,5%	28,3%	37,0%	23,9%	2,2%	46

	11	20	84	178	169	2	464
Q19f Division of household work: Preparing meals							
	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	4,9%	6,3%	9,9%	35,4%	43,5%	0,0	223
Generace X	2,6%	5,2%	12,4%	38,1%	41,8%	0,0	194
Generace Y	4,3%	4,3%	21,3%	42,6%	23,4%	4,3%	47
	18	26	56	173	189	2	464

zdroj dat: ISSP 2012

Až na malé opravy a nakupování potravin ženy frekventovaněji dělaly všechny domácí práce jako praní, uklízení, přípravu pokrmů a také častěji byly pečovatelkami o nemocné členy domácnosti. Nakupování potravin bylo více genderově vyváženou činností, ale v případě rozdělení práce bylo častěji vykonáváno ženami.

Ženy

Baterie otázek o výkonu domácích prací u žen I

Q19a Division of household work: Doing the laundry							
	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	73,5%	20,9%	0,9%	0,9%	2,3%	1,4%	215
Generace X	78,0%	17,0%	1,3%	0,4%	2,2%	0,9%	223
Generace Y	68,9%	24,3%	6,8%	0,0%	0,0%	0,0%	103
	403	108	12	3	10	5	541

Q19b Division of household work: Small repairs							
	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually my spouse/partner	Always my spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	2,8%	6,5%	6,0%	31,0%	45,4%	8,3%	216

Generace X	3,2%	2,7%	6,3%	27,5%	54,1%	6,3%	222
Generace Y	1,0%	1,0%	16,5%	29,1%	46,6%	5,8%	103
	14	21	44	158	266	38	541

Q19c Division of household work: Care for sick family members

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually spouse/partner	my	Always spouse/partner	my	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	24,6%	39,7%	30,7%	4,5%		0,0%		0,6%	179
Generace X	26,8%	47,8%	17,6%	6,3%		0,5%		1,0%	205
Generace Y	28,6%	29,7%	29,7%	8,8%		2,2%		1,1%	91
	125	196	118	29		3		4	475

Q19d Division of household work: Shops for groceries

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually spouse/partner	my	Always spouse/partner	my	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	20,4%	34,7%	38,0%	5,6%		0,9%		0,5%	216
Generace X	19,3%	40,8%	35,0%	4,0%		0,9%		0,0%	223
Generace Y	11,7%	33,0%	48,5%	6,8%		0,0%		0,0%	103
	99	200	210	28		4		1	542

Q19e Division of household work: Household cleaning

	Always me	Usually me	About equal or both together	Usually spouse/partner	my	Always spouse/partner	my	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	41,9%	37,7%	16,3%	2,8%		0,9%		0,5%	215
Generace X	37,1%	46,4%	12,1%	1,3%		1,3%		1,8%	224

Generace Y	30,8%	46,2%	19,2%	3,8%	0,0%	0,0%	104
	205	233	82	13	5	5	543

Q19f Division of household work: Preparing meals

	Always me	Usually me	About equal or together	Usually spouse/partner	Always spouse/partner	Is done by a third person	Total
Baby Boomers	51,15%	32,72%	10,60%	4,15%	0,46%	0,92%	217
Generace X	43,11%	42,22%	11,11%	2,22%	0,89%	0,44%	225
Generace Y	29,81%	40,38%	24,04%	5,77%	0,00%	0,00%	104
	43,77	38,10	13,37	3,66	0,55	0,55	546

zdroj dat: ISSP 2012

3.1.3 Péče

Posledním okruhem byla péče o dítě a další členy rodiny. I v tomto případě se v dotazníku nabízelo rozlišení postoje a praxe.

Respondent byl při výzkumu postoje tázan na ideální dělbu péče o dítě v předškolním věku mezi pracujícími rodiči. Obě pohlaví napříč všemi generacemi se shodly, že je lepší, aby o dítě pečovala matka v domácnosti a otec byl na plný úvazek zaměstnán.

Muži

Názor na péči o dítě v předškolním věku u mužů I

Q11a Child under school age: Best parental childcare option

	Mother at home, father full-time	Mother part-time, father full-time	Both, mother and father full-time	Both, mother and father part-time	Father part-time, mother full-time	Father at home, mother full-time, ES: not asked	Total
Baby Boomers	63,7%	23,3%	8,1%	1,5%	1,9%	1,5%	270

Generace X	52,7%	28,8%	12,6%	4,1%	1,4%	0,5%	222
Generace Y	56,3%	28,6%	10,3%	4,0%	0,8%	0,0%	126
Total	360	163	63	18	9	5	618

N=618, zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Názor na péči o dítě v předškolním věku u žen I

Q11a Child under school age: Best parental childcare option

	Mother at home, father full-time	Mother part-time, father full-time	Both, mother and father full-time	Both, mother and father part-time	Father part-time, mother full-time	Father at home, mother full-time, ES: not asked	Total
Baby Boomers	51,2%	37,4%	7,6%	2,4%	0,7%	0,7%	289
Generace X	53,9%	32,3%	9,6%	2,1%	1,1%	1,1%	282
Generace Y	60,2%	26,5%	10,7%	2,6%	0,0%	0,0%	196
Total	418	251	70	18	5	5	767

N=767, zdroj dat: ISSP 2012

V případě otázek zabývajících se skutečným stavem a dělbou péče je v dotazníku respondent tázán na počet hodin, který on nebo jeho partner stráví péčí o další členy rodiny týdně. Zde oba gendery a všechny generace nejčastěji uváděly rozmezí 1-19 hodin. Ženy oproti mužům se častěji pohybovaly i ve vyšších intervalech.

Muži

Péče o členy rodiny v hodinách u mužů I

	Čas strávený péčí o členy rodiny				Total
	1 hodina nebo méně	1-19	20-39	40-50	

Generace	Baby Boomers	6,1%	73,7%	14,0%	2,6%	3,5%	114
	Generace X	2,0%	85,0%	13,1%	0,0%	0,0%	153
	Generace Y	4,8%	73,8%	21,4%	0,0%	0,0%	42
Total		12	245	45	3	4	309

N=309, zdroj dat: ISSP 2012

Péče o členy rodiny v hodinách u partnerů mužů I

		Čas partnera strávený péčí o členy rodiny					Total
		1 hodina nebo méně	1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	0,8%	71,1%	18,2%	6,6%	3,3%	121
	Generace X	0,0%	59,3%	25,3%	6,7%	8,7%	150
	Generace Y	0,0%	34,6%	34,6%	19,2%	11,5%	26
Total		1	184	69	23	20	297

N=297, zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Péče o členy rodiny v hodinách u žen I

		Čas strávený péčí o členy rodiny					Total
		1 hodina nebo méně	1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	1,1%	71,0%	22,7%	4,0%	1,1%	176
	Generace X	0,4%	60,1%	25,6%	7,2%	6,7%	223
	Generace Y	3,1%	44,9%	23,5%	11,2%	17,3%	98
Total		6	303	120	34	34	497

N=497, zdroj dat: ISSP 2012

Péče o členy rodiny v hodinách u partnerů žen I

		Čas partnera strávený péčí o členy rodiny					Total
--	--	---	--	--	--	--	-------

		1 hodina nebo méně	1-19	20-39	40-50	51-80	
Generace	Baby Boomers	6,4%	77,7%	13,8%	2,1%	0,0%	94
	Generace X	6,8%	73,5%	15,6%	4,1%	0,0%	147
	Generace Y	4,4%	64,7%	29,4%	0,0%	1,5%	68
Total		19	225	56	8	1	309

N=309, zdroj dat: ISSP 2012

3.2 Klasifikace rodin

Ve druhé analytické části se věnuji druhé výzkumné otázce „Jaké je zastoupení tradiční, moderní a postmoderní rodiny v jednotlivých generacích?“. Zkoumám i statistickou významnost rozdílů mezi odpověďmi jednotlivých generací v rámci genderů.

Dle klasifikace rodin, kterou jsem představila již v teoretické části, jsem vytvořila klasifikační tabulku, dle které rodiny dělím na jednotlivé typy. Klasifikace je částečně převzatá od Iva Možného, který se distinkcí jednotlivých typů rodiny zabýval ve své publikaci Rodina a společnost.

Klasifikační tabulka

	Tradiční rodina	Moderní rodina	Postmoderní rodina
Financování	Financuje muž, žena je v domácnosti	Muž financuje větším dílem	Financují oba, nebo žena více
Domácí práce	Domácí práce vykonává vždy žena	Domácí práce vykonává většinou žena	Domácí práce vykonávají oba, nebo muž více
Péče o děti a další členy domácnosti	Pečuje vždy žena	Pečuje většinou žena	Pečují oba, nebo muž více

Zdroj: Ivo Možný, 2008

Rodinu tradiční budu brát jako takovou rodinu, kde domácí práce vykonává žena, která zároveň pečuje i o dítě. Muž domácnost financuje.

Rodinu moderní jako takovou, kdy většinu domácích prací vykonává žena, ale muž pomáhá, nebo je tomu otevřený. Financování domácnosti má z větší části na starost muž, žena přináší menší obnos.

Rodinu postmoderní jako takovou, kde si partneři domácí práce a péči o děti rozdělují rovným dílem nebo větší část vykonává muž. Financování domácnosti mají za úkol oba partneři, kteří pracují na plný úvazek, nebo žena vydělává více.

3.2.1 Financování

V oblasti financování v případě hodnot zastoupení rodin vypadalo následovně. Z analýzy byly vyloučeny odpovědi na pomezí typů rodiny. Nejčastějším typem rodiny dle představy o financování je pro všechny generace moderní. I tak je dle předpokladu tradiční rodina nejčastěji zastoupena v generaci Baby boomers, moderní v generaci X a postmoderní v generaci Y. Statisticky významný rozdíl mezi generacemi byl pouze u žen. Oba gendery při představě o financování preferují podobu moderní rodiny, ženy se častěji přiklání i k rodině postmoderní.

Muži

Představy mužů o financování I

			Typ rodiny dle představy o financování			Total
			Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Generace	Baby Boomers	Count	13	124	69	206
		% within Generace	6,31%	60,19%	33,50%	100,00%
	Generace X	Count	1	105	59	165
		% within Generace	0,61%	63,64%	35,76%	100,00%
	Generace Y	Count	2	72	42	116
		% within Generace	1,72%	62,07%	36,21%	100,00%
Total	Count	16	301	170	487	
	% within Generace	3,29%	61,81%	34,91%	100,00%	

N=487, zdroj dat: ISSP 2012

Představy mužů o financování II – Chi kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,590 ^a	4	,032
Likelihood Ratio	11,398	4	,022
Linear-by-Linear Association	1,800	1	,180
N of Valid Cases	487		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,81.

Ženy

Představy žen o financování I

		Typ rodiny dle představy o financování			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	5	124	96	225
		% within Generace	2,2%	55,1%	42,7%	100,0%
	Generace X	Count	10	114	85	209
		% within Generace	4,8%	54,5%	40,7%	100,0%
	Generace Y	Count	4	73	66	143
		% within Generace	2,8%	51,0%	46,2%	100,0%
Total		Count	19	311	247	577
		% within Generace	3,3%	53,9%	42,8%	100,0%

N=577, zdroj dat: ISSP 2012

Představy žen o financování II – Chi kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,194 ^a	4	,526
Likelihood Ratio	3,124	4	,537
Linear-by-Linear Association	,106	1	,744
N of Valid Cases	577		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,71.

Při zkoumání reality soubor ISSP 2012 nenabízí možnost zkoumat ženy v domácnosti skrz počet odpracovaných hodin, jelikož hodnota 0 označovala v datovém souboru i všechny nehodící se odpovědi. Proto otázku financování v reálném životě budu zkoumat pomocí výše

příjmu. I v tomto případě nejvíce zastoupeným typem rodiny byla rodina moderní. Financování typické pro rodiny postmoderní, kdy mají oba partneři stejný příjem, nebo žena má příjem vyšší, bylo nejčastěji zastoupeno u generace Baby boomers. Financování typické pro rodinu tradiční, kdy má muž vyšší příjem a žena žádný, se nejčastěji projevilo u generace Y. V obou genderech byla většinou zastoupena rodina moderní, u žen v generaci Baby boomers byl nejčastější postmoderní typ. Statisticky významné rozdíly mezi generacemi nebyly ani u jednoho genderu.

Muži

Reálné financování u mužů I

		Typ rodiny dle podílu financování			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	3	130	88	221
		% within Generace	1,4%	58,8%	39,8%	100,0%
Generace X	Generace X	Count	2	142	45	189
		% within Generace	1,1%	75,1%	23,8%	100,0%
Generace Y	Generace Y	Count	2	27	17	46
		% within Generace	4,3%	58,7%	37,0%	100,0%
Total	Total	Count	7	299	150	456
		% within Generace	1,5%	65,6%	32,9%	100,0%

N=456, zdroj dat: ISSP 2012

Reálné financování u mužů II – Chí kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,590 ^a	4	,032
Likelihood Ratio	11,398	4	,022
Linear-by-Linear Association	1,800	1	,180
N of Valid Cases	487		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,81.

Ženy

Reálné financování u žen I

		Typ rodiny dle podílu financování			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	1	99	111	211

	% within Generace	0,5%	46,9%	52,6%	100,0%
Generace X	Count	2	138	77	217
	% within Generace	0,9%	63,6%	35,5%	100,0%
Generace Y	Count	5	71	24	100
	% within Generace	5,0%	71,0%	24,0%	100,0%
Total	Count	8	308	212	528
	% within Generace	1,5%	58,3%	40,2%	100,0%

N=528, zdroj dat: ISSP 2012

Reálné financování u žen II – Chi kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,349 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	32,499	4	,000
Linear-by-Linear Association	30,039	1	,000
N of Valid Cases	528		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,52.

3.2.2 Domácí práce

V oblasti výkonu domácích prací se typy rodin lišily podle genderů. U mužů převládá moderní typ rodiny, u jediné generace X to byl typ postmoderní. U žen byl ideální typ rodiny postmoderní a zároveň byla představa o tradičním typu rodiny ta nejméně zastoupená. U žen byl mezi generacemi statisticky významný rozdíl.

Muži

Představa mužů o domácích pracích I

Generace		Typ rodiny dle představy o domácích pracích			Total
		Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Baby Boomers	Count	81	104	77	262
	% within Generace	30,9%	39,7%	29,4%	100,0%
Generace X	Count	77	62	83	222
	% within Generace	34,7%	27,9%	37,4%	100,0%
Generace Y	Count	37	48	34	119
	% within Generace	31,1%	40,3%	28,6%	100,0%
Total	Count	195	214	194	603

% within Generace	32,3%	35,5%	32,2%	100,0%
-------------------	-------	-------	-------	--------

N=603, zdroj dat: ISSP 2012

Představa mužů o domácích pracích II – Chí kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,256 ^a	4	,055
Likelihood Ratio	9,397	4	,052
Linear-by-Linear Association	,003	1	,959
N of Valid Cases	603		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 38,29.

Ženy

Představa žen o domácích pracích I

		Typ rodiny dle představy o domácích pracích			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	81	95	118	294
		% within Generace	27,6%	32,3%	40,1%	100,0%
Generace X	Generace X	Count	78	96	122	296
		% within Generace	26,4%	32,4%	41,2%	100,0%
Generace Y	Generace Y	Count	59	62	86	207
		% within Generace	28,5%	30,0%	41,5%	100,0%
Total	Total	Count	218	253	326	797
		% within Generace	27,4%	31,7%	40,9%	100,0%

N=797, zdroj dat: ISSP 2012

Představa žen o domácích pracích II – Chí kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	,567 ^a	4	,967
Likelihood Ratio	,570	4	,966
Linear-by-Linear Association	,010	1	,921
N of Valid Cases	797		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 56,62.

V případě zkoumání reálného stavu byly proměnné z baterie otázek ohledně výkonu práce sloučeny do jednotlivých typů rodin dle toho, kdo tyto činnosti vykonává. V rodině tradiční žena vykonává vždy všechny práce, kromě malých oprav, které provádí vždy muž. V rodině moderní práce dělá žena pouze většinou. V rodině postmoderní vykonávají domácí práce partneři rovnoměrně, nebo je ve větším objemu vykonávána mužem. U generace Baby boomers a generace X převládal tradiční typ rodiny. U generace Y byla nejvíce zastoupena rodina moderní. U obou generací se jednalo u statisticky nevýznamný rozdíl.

Muži

Výkon domácích prací mužů I

Generace		Výkon domácích prací			Total
		Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Baby Boomers	Count	63	53	5	121
	% within Generace	52,1%	43,8%	4,1%	100,0%
Generace X	Count	69	49	2	120
	% within Generace	57,5%	40,8%	1,7%	100,0%
Generace Y	Count	7	13	0	20
	% within Generace	35,0%	65,0%	0,0%	100,0%
Total	Count	139	115	7	261
	% within Generace	53,3%	44,1%	2,7%	100,0%

N=261, zdroj dat: ISSP 2012

Výkon domácích prací mužů II – Chí kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,912 ^a	4	,206
Likelihood Ratio	6,300	4	,178
Linear-by-Linear Association	,000	1	,988
N of Valid Cases	261		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,54.

Ženy

Výkon domácích prací žen I

		Výkon domácích prací			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	66	50	1	117
		% within Generace	56,4%	42,7%	0,9%	100,0%
	Generace X	Count	85	48	1	134
		% within Generace	63,4%	35,8%	0,7%	100,0%
	Generace Y	Count	28	35	1	64
		% within Generace	43,8%	54,7%	1,6%	100,0%
Total		Count	179	133	3	315
		% within Generace	56,8%	42,2%	1,0%	100,0%

N=315, zdroj dat: ISSP 2012

Výkon domácích prací žen II – Chi kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,943 ^a	4	,139
Likelihood Ratio	6,906	4	,141
Linear-by-Linear Association	1,534	1	,215
N of Valid Cases	315		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,61.

3.2.3 Péče

Při zkoumání postojů na výchovu dítěte všechny generace zvolily postoj typický pro rodinu tradiční, kdy matka zůstane s dítětem doma. U obou genderů nebyl mezi generacemi statisticky významný rozdíl.

Muži

Představy mužů o péči I

		Typ rodiny dle představy o péči			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	172	63	31	266
		% within Generace	64,7%	23,7%	11,7%	100,0%
	Generace X	Count	117	64	40	221
		% within Generace	52,9%	29,0%	18,1%	100,0%
	Generace Y	Count	71	36	19	126
		% within Generace	56,3%	28,6%	15,1%	100,0%
Total		Count	360	163	90	613
		% within Generace	58,7%	26,6%	14,7%	100,0%

N=613, zdroj dat: ISSP 2012

Představy mužů o péči II – Chí kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,906 ^a	4	,095
Likelihood Ratio	7,920	4	,095
Linear-by-Linear Association	3,837	1	,050
N of Valid Cases	613		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,50.

Ženy

Představy žen o péči I

		Typ rodiny dle představy o péči			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	148	108	31	287
		% within Generace	51,6%	37,6%	10,8%	100,0%
	Generace X	Count	152	91	36	279
		% within Generace	54,5%	32,6%	12,9%	100,0%
	Generace Y	Count	118	52	26	196
		% within Generace	60,2%	26,5%	13,3%	100,0%
Total		Count	418	251	93	762
		% within Generace	54,9%	32,9%	12,2%	100,0%

N=762, zdroj dat: ISSP 2012

Představy žen o péči II – Chí kvadrát

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,720 ^a	4	,151
Likelihood Ratio	6,803	4	,147
Linear-by-Linear Association	,826	1	,363
N of Valid Cases	762		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 23,92.

Při zkoumání reálného stavu byly rodiny rozčleněny do jednotlivých typů dle množství času, který ženy stráví týdně péčí o dítě. U rodiny tradiční byla časová náročnost péče stanovena 40 hodinami a více, což bylo odvozeno od termínu druhá směna a týdenní pracovní doby. U rodiny moderní to byl interval 20-39, což odpovídá poloviční časové době. U rodiny postmoderní to byl interval méně než 20. U všech generací byl nejčastějším typem rodina postmoderní, což bylo patrné již u první výzkumné otázky. U generace Y byla nejvíce zastoupena i rodina tradiční. Ani u jednoho genderu se nejednalo o statisticky významné rozdíly.

Muži

Vykonávaná péče u mužů I

		Typ rodiny dle vykonávané péče				
		Tradiční	Moderní	Postmoderní	Total	
Generace	Baby Boomers	Count	12	22	87	121
		% within Generace	9,9%	18,2%	71,9%	100,0%
Generace X	Generace X	Count	23	38	89	150
		% within Generace	15,3%	25,3%	59,3%	100,0%
Generace Y	Generace Y	Count	8	9	9	26
		% within Generace	30,8%	34,6%	34,6%	100,0%
Total	Total	Count	43	69	185	297
		% within Generace	14,5%	23,2%	62,3%	100,0%

N=297, zdroj dat: ISSP 2012

Vykonávaná péče u mužů II – Chi kvadrát

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,846 ^a	4	,005
Likelihood Ratio	14,332	4	,006
Linear-by-Linear Association	12,949	1	,000
N of Valid Cases	297		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,76.

Ženy

Vykonávaná péče u žen I

		Typ rodiny dle vykonávané péče			Total	
		Tradiční	Moderní	Postmoderní		
Generace	Baby Boomers	Count	9	40	127	176
		% within Generace	5,1%	22,7%	72,2%	100,0%
	Generace X	Count	31	57	135	223
		% within Generace	13,9%	25,6%	60,5%	100,0%
	Generace Y	Count	28	23	47	98
		% within Generace	28,6%	23,5%	48,0%	100,0%
Total		Count	68	120	309	497
		% within Generace	13,7%	24,1%	62,2%	100,0%

N=497, zdroj dat: ISSP 2012

Vykonávaná péče u žen II – Chi kvadrát

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,785 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	31,093	4	,000
Linear-by-Linear Association	27,262	1	,000

N of Valid Cases	497		
------------------	-----	--	--

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,41.

3.2.4 Zastoupení rodin

Celkové zastoupení rodin bylo vypočítáno vytvořením průměrného zastoupení ze tří již zkoumaných oblastí. Výsledné průměrné zastoupení rodin dle představy je následující. Ve všech rodinách je nejčastěji zastoupena rodina moderní. Rodina tradiční je nejvíce zastoupena muži z generace Baby boomers. Rodina postmoderní ženami z generace Y.

Muži

Typ rodin u mužů I

	Typ rodin dle představy u mužů			Total
	Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Baby Boomers	27,6%	45,6%	26,8%	100,0%
Generace X	13,6%	48,6%	37,8%	100,0%
Generace Y	17,8%	51,3%	30,9%	100,0%

zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Typ rodin u žen I

	Typ rodin dle představy u žen			Total
	Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Baby Boomers	17,9%	49,7%	32,4%	100,0%
Generace X	22,3%	45,2%	32,6%	100,0%
Generace Y	20,9%	42,6%	36,5%	100,0%

zdroj dat: ISSP 2012

Reálné zastoupení rodinné typologie je odlišné. Moderní rodina zůstává nadále nejčastějším typem, ale rodina tradiční a postmoderní své generační zastoupení změnily. Rodina tradiční má tak největší zastoupení mezi příslušníky generace Y. Rodina postmoderní je ženami nejvíce zastoupena v generaci Baby boomers.

Muži

Typ rodin u mužů II

	Typ rodin u mužů			Total
	Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Baby Boomers	13,2%	53,2%	33,5%	100,0%
Generace X	15,0%	64,7%	20,3%	100,0%
Generace Y	16,1%	49,3%	34,6%	100,0%

zdroj dat: ISSP 2012

Ženy

Typ rodin u žen II

	Typ rodin dle reality u žen			Total
	Tradiční	Moderní	Postmoderní	
Baby Boomers	9,4%	63,7%	26,9%	100,0%
Generace X	15,6%	65,2%	19,3%	100,0%
Generace Y	24,3%	59,5%	16,2%	100,0%

zdroj dat: ISSP 2012

3.3 Spokojenost

Poslední výzkumná otázka „Jak jsou jednotlivé generace spokojeny s rodinným životem?“ se vztahuje na spokojenost s nastavením domácnosti. Data z ISSP nabízí otázku „Jak jste spokojen(a) se svým rodinným životem?“. Většina respondentů uvedla, že jsou spokojeni. Nejvíce spokojenou generací u obou genderů byla generace Y, kde po předchozí analýze v realitě převládá moderní a tradiční typ rodiny.

Muži

Spokojenost mužů I

		Jak jste spokojen(a) se svým rodinným životem?							
		Zcela spokojen(a)	Velmi spokojen(a)	Docela spokojen(a)	Ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	Docela nespokojen(a)	Velmi nespokojen(a)	Zcela nespokojen(a)	Total
Baby Boomers	Count	38	57	121	36	19	8	1	280
	% within Generace	13,60%	20,40%	43,20%	12,90%	6,80%	2,90%	0,40%	100,00%
Generace X	Count	26	72	84	33	18	3	0	236
	% within Generace	11,00%	30,50%	35,60%	14,00%	7,60%	1,30%	0,00%	100,00%
Generace Y	Count	34	36	56	14	6	1	0	147
	% within Generace	23,10%	24,50%	38,10%	9,50%	4,10%	0,70%	0,00%	100,00%
	Count	98	165	261	83	43	12	1	663
	% within Generace	14,80%	24,90%	39,40%	12,50%	6,50%	1,80%	0,20%	100,00%

N= 663, zdroj dat: ISSP 2012

Spokojenost mužů II – Průměr

Q26 How satisfied with family life

Generace	Mean	N	Std. Deviation
Baby Boomers	2,89	280	1,206
Generace X	2,81	236	1,128
Generace Y	2,49	147	1,113
Total	2,77	663	1,167

$N=663$, zdroj dat: ISSP 2012, $\alpha = 0,05$

Ženy

Spokojenost žen I

		Jak jste spokojen(a) se svým rodinným životem?							
		Zcela spokojen(a)	Velmi spokojen(a)	Docela spokojen(a)	Ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	Docela nespokojen(a)	Velmi nespokojen(a)	Zcela nespokojen(a)	Total
Baby Boomers	Count	30	70	142	47	9	3	1	302
	% within Generace	9,90%	23,20%	47,00%	15,60%	3,00%	1,00%	0,30%	100,00%
Generace X	Count	35	73	126	43	12	9	3	301
	% within Generace	11,60%	24,30%	41,90%	14,30%	4,00%	3,00%	1,00%	100,00%
Generace Y	Count	42	77	61	25	5	0	1	211
	% within Generace	19,90%	36,50%	28,90%	11,80%	2,40%	0,00%	0,50%	100,00%
	Count	107	220	329	115	26	12	5	814
	% within Generace	13,10%	27,00%	40,40%	14,10%	3,20%	1,50%	0,60%	100,00%

$N=814$, zdroj dat: ISSP 2012

Spokojenost žen II – Průměr

Q26 How satisfied with family life

Generace	Mean	N	Std. Deviation
Baby Boomers	2,83	302	1,010
Generace X	2,88	301	1,195
Generace Y	2,42	211	1,059
Total	2,74	814	1,109

$N=814$, zdroj dat: ISSP 2012, $\alpha = 0,05$

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala genderovými rolami v rodině v mezigeneračním srovnání. V první teoretické části jsem představila stěžejní koncepty nutné pro pochopení všech provázaných témat. Prvnímu termínu, kterému jsem se věnovala byl gender jako sociálně konstruované pohlaví a na jeho základě vytvořeným genderovým rolím. Zmínila jsem také pojem druhá směna, který má kořeny ve feministické teorii a označuje množství času, který ženy v domácnosti stráví výkonem domácích prací a péčí o děti. Druhým termínem byla rodina a její typologie. Definovala jsem rodinu tradiční, moderní a postmoderní. Dále jsem zkoumala dělbu práce v rodině v souvislosti s financováním a péčí o domácnost. Tuto dělbu jsem vztáhla k teorii jednání a s ní související genderové role, které se v rodině nacházejí. Na genderové role má vliv i sociální politika, která stereotypy podporuje svou délkou rodičovských dovolených. Posledním tématem souvisejícím s rodinou byli prarodiče, kteří v nukleární rodině často zajišťují doplňkovou výpomoc. Třetím klíčovým tématem byly generace, kdy jsem popsala generace Baby boomers, generaci X a generaci Y. Jako posledního tématu v teoretické části jsem se věnovala sociální reprodukci a jak se generové role v rodině předávají z rodičů dětem. V druhé metodologické části jsem představila data ze studie ISSP, která jsem použila ke zkoumání představ a reálného stavu podílů financování, domácích prací a péče o ostatní členy v rodině. Nastavila jsem výzkumný cíl zjistit zástupnost rodinné typologie mezi jednotlivými generacemi a výzkumné otázky zjišťující tuto zástupnost pomocí nastavení rolí v oblastech financování, domácích prací a péči o další členy rodiny. Poslední výzkumná otázka se zabývala dodatečnou spokojeností. V analytické části jsem rozčlenila generace do rodinných typů a popsala, jak se liší představy o chodu domácnosti s její reálnou podobou. Ve všech generacích převládalo nastavení moderní rodiny, kdy větší část financování zajišťuje muž a větší podíl domácích prací a péče o další členy domácnosti vykonává žena. Odpověděla jsem i na zbylou výzkumnou otázku, kdy nejspokojenější generací byla generace Y.

Genderové role v rodině jsou společensky často řešeným tématem, na které existuje nespočetně názorů. Má práce nabízí pohled do rodinného nastavení skrze hodnotové postavení jednotlivých generací, ale i jejich nedodržení v reálném životě. Zároveň ale i reflektuje spokojenost generací, které tradiční formy rodiny více dodržují. Věřím, že výzkumný cíl jsem splnila a přinesla jsem způsob, jak genderové role v domácnosti zkoumat prostřednictvím již existujících rodinných konceptů.

Summary

In my bachelor's thesis I am dealing with the topic of gender roles in family in intergenerational comparison. In the first theoretical part I introduced key concepts needed for understanding all the connected topics. The first term I focused on was gender as a socially constructed sex and the gender roles created on its basis. I also mentioned the term "druhá směna", which has its roots in feminist theory and refers to the amount of time women spend in household doing housework and taking care of children. The second term was family and its typology. I defined the traditional, modern and postmodern family. Next, I researched the division of labour in the family in connection with financing and taking care of the household. I related this division to the theory of action and related gender roles, which are found in the family. Gender roles are also influenced by social policy, which supports the stereotypes with the length of parental leave. The last term related to the family was grandparents, who often provide additional help in the nuclear family. Third key topic was generations, where I described the Baby Boomers, Generation X and Generation Y. As the last topic in the theoretical part, I focused on social reproduction and how are gender roles in family passed from parents to children. In the second methodological part I presented the data from the ISSP, which I used to examine the perceptions and real state of the portions of financing, housework and care for other family members. I set a research goal to find out the representativeness of the family typology between individual generations and research questions to find out this representativeness by setting roles in the areas of financing, housework and care for other family members. The final research question addressed additional satisfaction. In the analytical part, I divided the generations into family types and described how the ideas about the running of the household differ from its real form. In all generations, the setting of the modern family prevailed, where the man provides the greater part of the financing and the woman does a greater share of housework and care for other household members. I also answered the remaining research question, where generation Y was the most satisfied generation.

Gender roles in the family are a frequently discussed topic in society, on which there are countless opinions. My work offers an insight into the family setting through the value position of the individual generations, but also their failure to comply to them in the real life. At the same time, it also reflects the satisfaction of generations that adhere more to traditional family forms. I believe I have fulfilled the research goal and brought a way to examine gender roles in the household through already existing family concepts.

Seznam literatury a dalších použitých zdrojů

- BALES, Robert F.; PARSONS, Talcot. Family: Socialization and interaction process. routledge, 2014.
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ [ČSSZ]. Mateřství. *Cssz.cz*. Online. b.d. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/materstvi-snadne-a-prehledne> [cit. 2024-04-16]
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. Století statistiky: Počet živě narozených v České republice. Online, graf. b.d. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/pocet-zive-narozenyh-v-ceske-republice> [cit. 2024-04-18]
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. Století statistiky: Sňatky a rozvody. Online, graf. b.d. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody> [cit. 2024-04-18]
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. Samoživitelky: Jak žijí a za co utrácejí u nás a v Evropě?. 2015. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/26828110/csav022715.pdf/05b02590-6371-4a9b-a49b-eab44bea757f?version=1.0> [cit. 2024-04-23]
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2019. Online, graf. 2020. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-deti-narozenyh-mimo-manzelstvi-v-letech-1950-2019> [cit. 2024-04-18]
- DUDOVÁ, Radka. Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. Gender rovné příležitosti výzkum, 2005, 6.01: 1-3. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2005/01/01.pdf>
- ELDER-VASS, Dave. Reconciling Archer and Bourdieu in an emergentist theory of action. *Sociological theory*, 2007, 25.4: 325-346.
- FINGERMAN, Karen L., et al. The baby boomers' intergenerational relationships. *The Gerontologist*, 2012, 52.2: 199-209. Dostupné z: <https://academic.oup.com/gerontologist/article/52/2/199/614504>
- GIDDENS, A. Rodina, manželství a osobní život. Sociologie. Praha: Argo, 1999.

- HAŠKOVÁ, Hana. Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 2005, 6.01: 22-27. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2005/01/07.pdf>
- HAŠKOVÁ, Hana, et al. Gender a změny v dělbě práce v domácnostech s dětmi v době pandemie covidu-19. *Czech Sociological Review*, 2022, 58.4. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2022/04/03.pdf>
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005.
- HOBBS, Mitchell; TODD, Meghan; TOMLEY, Sarah a WEEKS, Marcus. *Kniha sociologie*. Vydání druhé. Přeložil Ivana RYBECKÁ. Universum. Praha: Euromedia Group, 2023, 40-45. ISBN 978-80-242-8646-4.
- CHODOROW, Nancy J. *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. Univ of California Press, 2023. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=pLhb4dAWIAGC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
- CHODOROW, Nancy J. Gender as a personal and cultural construction. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 1995, 20.3: 516-544. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/494999>
- KRÍŽKOVÁ, Alena. „Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí“. Mansfeldová, Z., Tuček, M, 2002, 148-160. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/soucasna_ceska_spolecnost.pdf#page=149
- KUČERA, Milan. *Populace České Republiky, 1918-1991. Česká demografická společnost*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1994. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/ke-stazeni/acta-demographica-xii>
- KUCHAROVÁ, Věra; NEŠPOROVÁ, Olga. Rodinná politika a formální a neformální péče o předškolní děti ve vybraných státech Evropy. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2019, 55.4: 473-502. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2019/04/03.pdf>
- LÁNÍKOVÁ, Marie; SOURALOVÁ, Adéla. Domácí práce a druhá směna v režii československých ženských organizací v letech 1945-1948. *Český lid*, 2015, 281-306. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43863176>

- MARHÁNKOVÁ, Hasmanová; ŠTÍPKOVÁ, Martina. Typologie prarodičovství v české společnosti–faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata. *Naše společnost*, 2014, 1: 15-26. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Jaroslava-Marhankova/publication/314802369_Typology_of_Grandparent_Role_in_the_Czech_Society_-_Factors_Influencing_the_Involvement_of_Grandparents_in_the_Care_for_Young_Children/links/5e7e18a392851caef4a3d46a/Typology-of-Grandparent-Role-in-the-Czech-Society-Factors-Influencing-the-Involvement-of-Grandparents-in-the-Care-for-Young-Children.pdf
- MCCRINDLE. The generations defined. *Mccrindle.com.au*. Online. ©2024. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/article/topic/demographics/the-generations-defined> [cit. 2024-03-28]
- MELLAN, Jiří; ŠÍPOVÁ, Iva. *Mladé manželství*. Avicenum, 1970.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny (druhé vydání)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008.
- PLZÁK, Miroslav; FRÝBOVÁ, Zdena. *K manželství připraven*. NV, 1980.
- RITZER, George, et al. (ed.). *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden, MA: Blackwell, 2007. Dostupné z: http://philosophy.com/UPLOADS/PHILOSOCIOLOGY.ir_Blackwell%20Encyclopedia%20of%20Sociology_George%20Ritzer.pdf
- SLEPIČKOVÁ, Lenka, et al. Genderové role v rodině pohledem dětských aktérů. *Gender a výzkum/Gender and Research*, 2013, 14.1: 64-78. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2013/01/07.pdf>
- STRAŠILOVÁ, Gabriela. „Husakovy “versus „Havlovy děti “. *Statistika&my: magazín Českého statistického úřadu*. Online. 2013. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2013/12/19/husakovy-versus-havlovy-deti/> [cit. 2024-03-28]
- WIENCLAW, Ruth A. Gender roles. *Sociology reference guide: Gender roles and equality*, 2011, 33-40. Dostupné z:

<http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/54723/1/33.Salem%20Press.pdf#page=37>

Data:

- ISSP Research Group (2016). International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles IV - ISSP 2012. GESIS Data Archive, Cologne. ZA5900 Data file Version 4.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.12661>

Seznam příloh

Příloha č. 1 SZZ, Sociologie

Příloha č. 2 SZZ, Metodologie

Příloha č. 3 SZZ, Studia současných společností

Příloha č. 4: Projekt bakalářské práce

Příloha bakalářské práce, SZZ Sociologie

Vybraná témata k okruhům SZZ ze Sociologie

Okruh 2: POJMY

Klíčové slovo: Jednání

Okruh 3: INSTITUCE

Klíčové slovo: Rodina

Okruh 5: IDENTITY

Klíčové slovo: Genderová

Seznam literatury ke SZZ ze Sociologie

1. BALES, Robert F.; PARSONS, Talcot. Family: Socialization and interaction process. routledge, 2014.
2. ELDER-VASS, Dave. Reconciling Archer and Bourdieu in an emergentist theory of action. Sociological theory, 2007, 25.4: 325-346.
3. MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny (druhé vydání). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006.
4. MUNCH, Peter A. "Sense" and "Intention" in Max Weber's Theory of Social Action. Sociological Inquiry, 1975, 45.4: 59-65.
5. SLEPIČKOVÁ, Lenka, et al. Genderové role v rodině pohledem dětských aktérů. Gender a výzkum/Gender and Research, 2013, 14.1: 64-78. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2013/01/07.pdf>

Příloha bakalářské práce, SZZ Metodologie

Vybraná témata k okruhům SZZ z Metodologie

Okruh 1: Teoretická východiska výzkumu

Téma: Formulace výzkumných otázek, teoretické konstrukty a hypotézy

Okruh 2: Příprava a organizace výzkumu

Téma: Strategie analýzy dat (výběr metod, příprava proměnných)

Okruh 3: Vytváření a sběr dat

Téma: populace, výběrové techniky, velikost výběru. Reprezentativita.

Okruh 4: Analýza dat

Téma: Příprava dat pro analýzu (transformace a čištění)

Okruh 5: Reflexivita, etika a prezentace výzkumu

Téma: Interpretace statistické a věcné významnosti výsledku

Seznam literatury ke SZZ z Metodologie

1. CRESWELL, John W.. Chapter eight – Quantitative Methods. In: Research design, qualitative and quantitative approaches (third edition). Sage Publications, 2009.
2. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 1. vydání. Praha: Portál, 2005.
3. ISSP Research Group (2016). International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles IV - ISSP 2012. GESIS Data Archive, Cologne. ZA5900 Data file Version 4.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.12661>
4. JEŘÁBEK, Hynek. Úvod do sociologického výzkumu. Praha: Karolinum. 1993.
5. RABUŠIC, Ladislav; SOUKUP, Petr; MAREŠ, Petr. Statistická analýza sociálněvědních dat (prostřednictvím SPSS). Masarykova univerzita, 2019.

Příloha bakalářské práce, SZZ Studia současných společností

Téma SZZ ze specializace Studia současných společností

Téma: Genderové role v rodině

Navazuje na předmět/y: Gender a společnost

Seznam literatury ke SZZ ze specializace Studia současných společností

1. GIDDENS, A. Rodina, manželství a osobní život. Sociologie. Praha: Argo, 1999.
2. KRÍŽKOVÁ, Alena. „Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí“ . Mansfeldová, Z., Tuček, M, 2002, 148-160. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/soucasna_ceska_spolecnost.pdf#page=149
3. LÁNÍKOVÁ, Marie; SOURALOVÁ, Adéla. Domácí práce a druhá směna v režii československých ženských organizací v letech 1945-1948. Český lid, 2015, 281-306. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43863176>
4. MELLAN, Jiří; ŠÍPOVÁ, Iva. Mladé manželství. Avicenum, 1970.
5. PLZÁK, Miroslav; FRÝBOVÁ, Zdena. K manželství připraven. NV, 1980

Projekt bakalářské práce

Jméno a příjmení studujícího:	Ilona Hošková
Studijní program:	Sociologie (B0314A250005)
Předpokládaný název práce:	Genderové role v rodině
Předpokládaný název práce v angličtině:	Gender roles in family
Klíčová slova:	rodina, gender, role matky, role otce, generace,
domácí práce, sociální reprodukce	
Klíčová slova v angličtině:	family, gender, mother's role, father's role,
generation, social reproduction	
Vedoucí práce:	doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

Námět práce

Dle Frédérica Le Playe je rodina základní jednotkou studia společnosti, každý člověk z rodiny pochází a většina jich i vlastní rodinu v průběhu života vytvoří. Každá rodina má svou vnitřní dynamiku a aktéry. Hlavními aktéry v rodině jsou matka, otec a jejich společné dítě. Každý z těchto aktérů má jasně vymezenou roli, kterou v rodině zastupuje. Tyto genderové role přejímají děti primárně od svých rodičů, děti samotné už vnímají určité domácí práce jako práce, které vykonává striktně matka a které striktně otec. Děti pak podle vlastního pohlaví danému rodiči pomáhají s domácími pracemi a tím přejímají schopnosti a představy, jak se v dospělosti starat o vlastní domácnost. S průběhem doby ale zkušenosti s vedením domácnosti vlastních rodičů nezaručují, že jedinec bude svou domácnost vést stejným způsobem, jelikož na něj působí okolní vlivy a možných způsobů je několik. Genderové role v rodině a samotná sociální reprodukce se v mezigeneračním srovnání velmi liší.

Prvním typem rodiny, který očekávám, že se v mém výzkumu objeví, je rodina tradiční. V tradiční rodině je otec ten, co rodině zajišťuje příjmy, a matka ta, která pečuje o domácnost a děti. V tomto typu rodiny matka nepracuje a zůstává doma. Předpokládám, že tradiční model rodiny bude zastoupen převážně rodiči z generace baby boomers (1945-1965) a generace X (1965-1986). Dalším typem rodiny je rodina moderní, tedy rodina, kde má matka vlastní zaměstnání, ale i tak je péče o děti primárně její rolí. Domácí práce se už začínají

mezi matku a otce dělit. Posledním typem rodiny je rodina pozdně moderní, ve které jsou genderové role a s nimi spojené práce propojené. Pro rodiny pozdně moderní je také typický život v nesezdaném svazku, vysoká rozvodovost a život v oddělených domácnostech. Narůstá i počet matek samoživitelek, které musejí zastávat obě genderové role. Zde očekávám zastoupení rodiči převážně z generace Y (1986-1999).

Při zkoumání genderových rolí v domácnosti se nejčastěji zkoumá rozdělení domácích prací mezi postavu matky a otce. Matka nejčastěji vykonává práce, odvíjející se od její role v tradiční rodině, spojené s každodenním chodem domácnosti, jako jsou vaření, úklid a péče o děti. Otec vykonává práce manuálně náročné, jako jsou různé opravy, nebo zastává roli řidiče. Na rozdělení pozic v rodině mají vliv i aspekty jako sociální třída, vzdělání, náboženství nebo bydliště, které je potřeba při analýze zohlednit. V případě sociální třídy se dá předpokládat, že rodiny s nízkými příjmy se budou držet genderového rozdělení rolí tradiční rodiny, stejně tomu je tak i u rodin s nízkým dosaženým vzděláním, či u rodin žijících na vesnicích. Strukturu moderní a postmoderní rodiny, kdy genderové role nemají už takovou významnost, lze očekávat mezi lidmi spadajícími do střední třídy, lidmi s vyšším vzděláním a lidmi žijícími ve velkých městech. Zajímavé bude pozorovat rozdělení práce mezi pohlavími v domácnostech, kde mají oba rodiče vysokoškolské vzdělání. Současné výzkumy se zaměřují především na roli matky v rodinném prostředí, důraz je kladen především na poměr práce, kterou matka vykonává v zaměstnání a kterou v domácnosti. Výzkumy ukazují, že většina domácích prací nezbytných pro chod domácnosti je přisuzována právě postavě matky a postavě otce zbývají činnosti, které se nedějí na každodenní bázi – jedná se především o práce s náradím.

Ve své bakalářské práci bych chtěla nejprve zkoumat rozdělení práce v respondentově domácnosti a následnou adaptaci rozdělení domácích prací mezi vlastní děti. Dále se chci zaměřit na respondentovu představu o genderovém rozdělení financování domácnosti a péče o domácnost a děti. Zkoumat chci i spokojenost respondenta s rolí kterou v domácnosti zastává on sám a jeho partner. Kromě rozdělení domácích prací mezi postavu matky a postavu otce chci zkoumat i vztah respondenta k vlastním rodičům. Konkrétně které postavy má respondent pocit, že se může svěřit, kterou postavu může požádat o pomoc s psychickými problémy, kterou s finančními problémy.

Výsledkem mé práce by tedy měl být popis vývoje genderových rolí v rodině v mezigeneračním srovnání s důrazem na reprodukci zavedeného genderového systému. Zaměřením se na genderové rozdělení domácích prací, vnímání role konkrétního rodiče a zařazení rodinných struktur jednotlivých generací do rodinné typologie.

Předpokládané metody zpracování

Téma genderových rolí v domácnosti chci zkoumat kvantitativním výzkumem. Z důvodu obtížného dosažení reprezentativnosti vlastního výzkumu jsem se rozhodla pro sekundární analýzu dat. Zdroje dat, ze kterých budu při vlastní analýze dat čerpat, budou výzkumy ISSP Family and Changing Gender Roles z roku 2012 a Generations and Gender Survey Czech Republic Wave 1 & Wave 2. Zkoumat budu spojitost genderu s domácími pracemi, financováním domácnosti, péčí o děti, i tím, jakého rodiče respondent vnímá jako vhodného pro pomoc s citovými či finančními problémy. Porovnávat budu respondentovo současné vedení domácnosti s tím, s jakými domácími pracemi si nechává pomáhat od vlastních dětí a jaký vliv má výběr této práce jejich pohlaví. To mi umožní získat přehled o reprodukci genderových rolí v jedné rodině. Výzkum by měl mapovat celkem 3 generace – baby boomers, generaci X a Y a 3 typy rodin – tradiční, moderní a postmoderní.

Etické souvislosti zvažovaného projektu

Jelikož vlastní sběr dat provádět nebudu, riziko ochrany osobních údajů není nutné řešit. Jediná etická povinnost je tedy správně citovat výzkumy a zdroje dat, ze kterých budu čerpat.

Orientační seznam literatury

1. DUDOVÁ, Radka, et al. Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 2005, 6.01: 1-3.
2. HAŠKOVÁ, Hana, et al. Gender a změny v dělbě práce v domácnostech s dětmi v době pandemie covidu-19. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2022, 58.4: 427-455.
3. HAŠKOVÁ, Hana, et al. Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 2005, 6.01: 22-27.
4. KARSTEN, Hartmut. *Ženy-muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. PORTÁL sro, 2006.
5. KŘÍŽKOVÁ, Alena (ed.), Hana MAŘÍKOVÁ, Hana HAŠKOVÁ, Jana BIERZOVÁ. 2006. Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita. *Sociologické studie / Sociological Studies* 06:14. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 105 s. ISBN 80-7330-112-1
6. SÝKOROVÁ, Dana. Změna sociologické perspektivy aneb od nukleární rodiny k širší rodině. *Sociální studia/Social Studies*, 2009, 6.4: 43–54-43–54.

7. MAŘÍKOVÁ, HANA (ed.) Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace. 1. vyd. Praha: SLON, 2000, ISBN 80-85850-93-1.
8. MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. *Sociologické nakladatelství*, 2003.
9. MLČOCH, Lubomír. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Karolinum Press, 2013.
10. PAVELKOVÁ, Martina. Charakteristika rodiny a (pře) výchovy v komunistické perspektivě. *Caritas e Veritas*, 2015, 5.1: 123-134.
11. SCOTT, Jacqueline. Family and gender roles: how attitudes are changing. *Arxius de Ciències Socials*, 2006, 15: 143-154